

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter 'i' has a small white dot, and the letter 'k' has a small white crossbar. The background of the page features a large, abstract graphic of overlapping pink and white curved shapes.

Sabrina Hallvar
Helena Huhtala-Laajasto
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2024

TILANTEITA JA TUNTEITA

**Pelillinen puheeksi ottamisen työväline
lastensuojelulaitoksen työntekijöille**

TIIVISTELMÄ

Sabrina Hallvar ja Helena Huhtala-Laajasto

Tilanteita ja tunteita- Pelillinen puheeksi ottamisen työväline lastensuojelulaitoksen työntekijöille

45 sivua, 3 liitettä

Kevät 2024

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulu tutkinto

Sosionomi (AMK)

Lastensuojelun sijaishuollon vahvana periaatteena on ohjata lapsia myönteisiin ja rakentaviin toimintatapoihin sekä pohtimaan erilaisia seurauksia. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää lastensuojelun sijaishuoltoon puheeksi ottamisen tueksi pelillinen työväline. Tavoitteena oli luoda lastensuojeluyksikön arkeen ja omaohjaajatyöskentelyyn juurrutettava menetelmällinen työväline, minkä avulla tuetaan lastensuojeluyksikössä tehtävää tunnekasvatustyötä.

Opinnäytetyömme työelämäyhteistyökumppanina toimi yksityinen lastensuojelun sijaishuollon palveluntuottaja, kohderyhmänä olivat 13–17 – vuotiaat lapset. Kehittämistyötä varten kartoitettiin erilaisia pelillisiä menetelmiä ja työelämäyhteistyökumppanin tarpeita. Kehitettyä työvälinettä testattiin omaohjaajatyöskentelyssä ennen viimeistellyn version painatusta. Testaajilta saadun palautteen perusteella korttipakkaa muokattiin kohderyhmälle ja tarkoitukseensa sopivammaksi.

Huhtikuussa 2024 opinnäytetyön tuotoksena valmistui Tilanteita ja Tunteita – pelillinen puheeksi ottamisen työväline korttipakan muodossa. Korttipakka sisältää eri teemojen mukaisia tilannekuvauskortteja 48 sekä tunnekortteja 34. Tilannekuvauskortit kehitettiin Sitran juurisyyanalyysiä hyväksi käyttäen sekä opinnäytetyön tilaajan toiveisiin vastaten. Korttipakan avulla käsitellään omien tunteiden tunnistamisen, nimeämisen ja ymmärtämisen lisäksi toisten tunteiden tunnistamista. Työvälineen avulla lastensuojelulaitoksen työntekijät voivat käsitellä lasten kanssa erilaisia ristiriitatilanteita ennakoivasti tai mahdollisen konfliktitilanteen jälkeen välillisesti.

Opinnäytetyön tietoperustassa käsitellään laajasti tunnetaitoja ja tunnekasvatusta, trauman vaikutusta sietokykyyn sekä lastensuojelutyötä Suomessa.

Asiasanat: lastensuojelu, mielenterveys, puheeksiotto, tunnekasvatus, tunnetaidot

ABSTRACT

Sabrina Hallvar, Helena Huhtala-Laaajasto

Situations and Feelings – Game-like speaking tool for employees of the child welfare institution

45 pages, 3 appendices

Spring 2024

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree in Social Services

Bachelor of Social Service

One of the basic principles of child welfare foster care, is that the day-to-day guidance work includes guiding the child in positive and constructive ways of acting and considering the consequences. The purpose of this thesis was to develop a game-like tool for foster care in child welfare to support emotional education work and broaching certain topics. The goal was to create a tool to be introduced in the daily life of the child protection unit and independent work, which will support the emotional education work done in the child protection unit.

A private child welfare foster care service provider acted as the working partner. The target group was children aged 13–17. For the development work, various game-based methods and the needs of the working life cooperation partner were surveyed. The developed work tool was tested in self-supervisor work before the finished version was printed. Based on the feedback received from the testers, the deck of cards was modified to be more suitable for the target group and its purpose.

In April 2024, as a result of the thesis, Situations and Feelings – game-like tool for bringing up a topic with children in the form of a deck of cards - was completed. The card deck contains 48 situation description cards according to different themes and 34 cards of different emotions. The situation description cards were developed using Sitra's analysis which determines the cause of childhood challenges and in response to the wishes of the client of the thesis. With the help of the deck of cards, in addition to identifying, naming, and understanding one's own emotions, identifying the emotions of others is discussed. With the help of the tool, the employees of the child welfare institution can deal with different conflict situations with children proactively or indirectly after a possible conflict situation.

The database of the thesis extensively discusses emotional skills and emotional education, the impact of trauma on resilience and child protection work in Finland.

Keywords: child protection, mental health, bringing up a topic, emotional education, emotional skills

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 LAPSEN TUNNETAITOJEN KEHITYS	5
2.1 Lapsen tunnekehitykseen vaikuttavia tekijöitä	5
2.2 Lapsen aggression säätelyn ja ilmaisutaitojen kehitys	6
2.3 Lapsen tunnesäätelyn tukeminen	7
3 TRAUMAN VAIKUTUS TUNTEIDEN SÄÄTELYYN	9
3.1 Trauman vaikutus reaktiokykyyn	9
3.2 Sietoikkuna tunteiden käsittelyssä	12
4 VUOROVAIKUTUKSEN MERKITYS LASTENSUOJELUTYÖSSÄ	13
4.1 Myönteisen ja turvallisen vuorovaikutuksen erityispiirteitä lastensuojelussa	13
4.2 Puheeksi ottaminen ja dialogisuus	14
5 LASTENSUOJELUTYÖ SUOMESSA	16
5.1 Lastensuojelutyön tarkoitus	16
5.2 Lastensuojelulaitoksessa järjestettävä sijaishuolto	16
5.3 Lastensuojelutyön toteuttaminen lastensuojelulaitoksessa	17
5.4 Omaohjaaja työskentely lastensuojelulaitoksessa	18
5.5 Rajoitustoimenpiteet sijaishuollossa	21
6 NUORTEN ELÄMÄNHALLINTA, MIELENTERVEYS JA PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ	21
6.1 Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra	21
6.2 Juurisyyanalyysi nuorten elämännhallinnasta ja mielenterveydestä	22
6.3 Lasten elämän haasteet– teemaiset tilannekuvauskortit	24
6.4 Päihteet sekä lastensuojelu- teemaiset tilannekortit	25
7 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	26
8 TOTEUTTAMISYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖTAHOT	27

8.1 Työelämäyhteistyökumppani.....	27
8.2 Muut yhteistyökumppanit	28
9 PELILLISEN PUHEEKSIOTON TYÖVÄLINEEN KEHITTÄMINEN JA PROSESSIN KUVAUS	29
9.1 Ideoinnin lähtökohdat.....	29
9.2 Tunnekorttien suunnittelu.....	30
9.3 Tuotekehittelyn käytännön toteutus	31
9.4 Toteutuksen arviointi.....	33
10 TILANTEITA JA TUNTEITA – KORTTIPAKKA KESKUSTELUN AVAUKSEEN	35
10.1 Korttipakan käyttö	37
11 POHDINTA	38
11.1 Eettisyys ja luotettavuus.....	38
11.2 Ammatillinen kehittyminen	39
11.3 Opinnäytetyön jatkokehittäminen	40
LIITE 1. Tilanteita ja tunteita-kysely	46
LIITE 2. Tilanteita ja tunteita – korttipakka keskustelun avaukseen. Tunne- ja ohjekortit	47
LIITE 3. Tilanteita ja tunteita – korttipakka keskustelun avaukseen. Tilannekuvauskorit.....	50

1 JOHDANTO

Ihmisen sosiaalisten taitojen kehittymiseen kuuluvat keskeisesti tunnetaidot ja tunnekasvatus. Taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin. Lapset oppivat eri tapoja toimia seuraten ja kokien ympärillään olevien ihmisten reaktioita eri tilanteisiin. Lapsen elämän aikuiset ovat tärkeässä asemassa empatiakyvyn ja tunneälyn opettamisessa. (Nurmi ym., 2015, s. 115.) On kuitenkin mahdollista, että tunnetilojen tunnistamisen harjoittelu ja erilaisten tunnetilojen kanssa selviytymisen ohjaus on jäänyt joiltakin lapsilta puutteelliseksi. Käytämme opinnäytetyössä käsitettä lapsi, koska lastensuojelulain (L 417/2007) mukaan alle 18-vuotiaasta pidetään lapsena.

Ihmisen aivot kehittyvät noin 25-vuotiaaksi saakka. Aivot ovat se osa kehoa, joka tulee viimeisenä anatomisesti valmiiksi (Goleman, 2014, s. 72). On siis selvää, että lasten ja nuorten kanssa tunnetaitoja ja vuorovaikutusta tulee vielä opetella. Lastensuojelun kentällä lisähaasteita lasten tunnekasvatukseen tuovat monenlaiset tekijät. Näitä ovat esimerkiksi lastensuojelutyön ja sijoitettujen lasten erityispiirteet tunnetaidoissa ja heidän mahdolliset traumataustansa. Puutteet lasten tunnetaitojen kehityksessä voivat kasvattaa haasteita monin kerroin suuremmiksi. Lastensuojelutyössä erilaiset ristiriitatilanteet ovat monesti arkipäivää, joihin lastensuojelulaitoksen ohjaajat toivovat selkeämpää toimintamallia tilanteiden ennaltaehkäisyyn.

Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda lastensuojelun omaohjaajatyön tueksi puheeksi ottamisen työväline. Työvälineen avulla voidaan pohtia tunteita herättäviä tilanteita ennalta. Tarkoituksena on miettiä tilanteiden nostattamia mahdollisia negatiivisia tunteita ennaltaehkäisevästi ja pyrkiä löytämään rakentavia keinoja käsitellä näitä tunteita. Tavoitteena on luoda lastensuojelulaitoksen arkeen juurrutettava työväline tukemaan omaohjaajatyön lisäksi lasten tunnetaitojen vahvistamista, lasten itsetuntemuksen ja oman toiminnan ohjauksen kehittämistä sekä tukee laadukasta lastensuojelutyötä.

2 LAPSEN TUNNETAITOJEN KEHITYS

2.1 Lapsen tunnekehitykseen vaikuttavia tekijöitä

Tunne- ja vuorovaikutustaidoilla viitataan lapsen ihmissuhteisiin, vuorovaikutukseen ja tunne-elämään liittyviin taitoihin. Niiden suotuisan kehityksen ajatellaan olevan sellaisten taitojen ja toimintamallien kehittymistä, joiden avulla lapsi pystyy ylläpitämään myönteisiä suhteita muihin ihmisiin sekä kokemaan, ilmaisemaan ja säätelemään tunteitaan riittävän kypsällä tavalla (Kampman ym., 2015, s. 224). Vaikka tunnetutkijat ovat luokitelleet tunteita lukuisilla eri tavoilla, on pystytty määrittelemään tyypillisiä perustunteita, jotka ihmiset tunnistavat ilmeiden perusteella ympäri maapallon (Myllyviita, 2019, s. 17). Ekmanin (1992) mukaan perustunteiden lukumäärästä on erilaisia käsityksiä. Perustunteiden lisäksi ihmiset kokevat myös muita tunteita, jotka ovat perustunteiden yhdistelmiä tai muita perustunteiden alatyyppejä. Ekman (1992) toteaa teoksessaan, että perustunteita ovat mielihyvä, pelko, viha, inho, suru ja hämmästyminen (Myllyviita, 2019, s. 8).

Tunnetaitojen kehittyminen alkaa jo vauvana. Alusta lähtien lapsi kykenee ilmaisemaan tarpeensa vuorovaikutukselle. Lapsi oppii siitä, miten hänen ilmaisuunsa vastataan, miten hänen läheisensä häntä kohtelevat, minkälainen hän on, miten hän vaikuttaa ympärillä oleviin ihmisiin ja minkälaisia ovat muut ihmiset. Toistuvat vuorovaikutuskokemukset muovaavat myös osittain aivojen toiminnallista rakennetta. Lapsen mieleen syntyy malli, minkä mukaan hän tulevaisuudessakin havainnoi ja tulkitsee vuorovaikutustilanteita ja osallistuu niihin. Lapsi tarvitsee lämpimiä suhteita häntä hoitaviin aikuisiin, jotta perusturvallisuuden ja luottamuksen kokemus olisi mahdollista. Tämä kokemus luo lapselle pohjaa hyvälle itsetunnolle ja kehittää lapsen empatiakykyä. Myönteinen sosioemotionaalinen kehitys edistää lapsen henkistä ja fyysistä terveyttä ja ehkäisee erilaisia käyttäytymisen ongelmia. Mikäli lapsen on vaikea nimetä tunteita, hänen on usein myös vaikea valita sopivia keinoja tunteiden säätelyyn. (Määttä ym., 2017, s. 7.) Jos lapsen tarpeita laiminlyödään tai tarpeisiin vastataan epä johdonmukaisesti tai arvaamattomasti, on lapsen haastavampaa luottaa muihin ihmisiin ja toimia vuorovaikutustilanteissa (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2021).

Kypsän aikuisen tunnelukutaito tarkoittaa kykyä tunnistaa, säädellä ja ilmaista omia tunteitaan (Seppänen, 2022, s. 40). Tämän lisäksi tunnelukutaitoa on myös taito kyetä nimeämään niitä, ymmärtää mistä ja miksi ne tulevat ja kyky myös vaikuttaa tunteiden ilmenemiseen eli tunnekäyttäytymiseen. Nämä taidot kehittyvät läpi elämän ja niiden yksilölliseen kehittymiseen vaikuttaa monet eri tekijät. Yksi vaikuttava asia on yksilön temperamentti, joka ilmenee käyttäytymisen lisäksi hermostollisena ja biologisena yksilöllisyytenä (Seppänen, 2022, s. 34). Temperamenttierojen, eli yksilön geneettiseen rakenteeseen pohjautuvan reaktiomaisten käyttäytymistavan lisäksi vaikuttavia asioita ovat esimerkiksi lapsuudessa omaksutut tunneilmaisun tavat. Tunnetaidot ovat tärkeä osa ihmisyyttä ja ne vaikuttavatkin lähes kaikkeen toimintaan. Niin kognitiivisiin toimintoihin, vaikutelmien saamisessa ja tulkintojen tekemisessä toisista ihmisistä ja ympäristöistä (Suomen mielenterveys ry, 2021.) Hyvät tunnetaidot mahdollistavat yksilön kykyä hallita tunteita tai liiallista huolestumista eri elämäntilanteissa. Tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään tunteita, sietää turhautumista, ongelmien ja aggressioiden käsittelykykyä ja hallita hetken mielijohteita eli liian voimakkaita impulsseja. Tunnetaitoa on myös kyky aidosti suvaita ja kohdata erilaisia ihmisiä.

2.2 Lapsen aggression säätelyn ja ilmaisutaitojen kehitys

Lasten kyky ilmaista omia tunteitaan sekä tulkita muiden tunteita kehittyy asteittain muun kehityksen rinnalla. Tunteet ovat sidoksissa fysiologisiin reaktioihin. Ne näkyvät ilmeissä, liikkeissä ja asennoissa, eleissä, äännähdyksissä ja puheessa. Esimerkiksi vastasyntyneen tunnekokemukset ja niiden ilmaisu on kokonaisvaltaista, eikä ärtymystä pysty erottamaan muista kielteisistä tunteista. Neljän kuukauden iässä vauvan eleistä pystyy jo erottamaan tunteiden ilmaisun turhautumisen aiheuttajaa kohtaan. Ensimmäisen vuoden lopulla pystyy havaitsemaan aggression muun muassa puolustautumisen keinoin tovereita kohtaan, kun oman tahdon mukainen toiminta on kehittymässä. Fyysinen aggressio ja vastusteleva käytös lisääntyvät toisen ikävuoden aikana. Myös kielellinen aggressio lisääntyy 2–4 ikävuoden välillä. Suurin osa lapsista kykenee leikki-ikäisenä hillitsemään

tätä käytöstä, mutta taitoon vaikuttavat geneettiset taipumukset sekä epäsuotuisat ympäristötekijät. (Nurmi ym., 2021, s. 115.)

Esikouluikä ja alakoulun ensimmäisten vuosien aikana aggression määrä yleensä vähenee, mutta sen luonne muuttuu erilaiseksi. Ennen sen luonne on ollut itsensä puolustamisessa tai johonkin tavoitteeseen tähtäävää, niin tässä vaiheessa aggressio kohdistuu enemmän henkilöön ja muuttuu vihamielisemmäksi. Kouluikässä aggressiivisuus vähenee keskimääräisesti, mutta väkivaltainen käytös toisaalta lisääntyy sen vuoksi, että yksilöiden väliset erot korostuvat. (Nurmi ym., 2021, s. 116.)

Tunteiden säätelyn yksilölliset erot näkyvät erilaisissa tavoissa suhtautua ja yrittää ratkaista ristiriitatilanteita. Kielellinen kehitys helpottaa ratkaisuja, mutta kieltä voi käyttää myös ilmaisemaan aggressiota, joten tarvitaan myös itsesäätelyn kehitystä, empatiaa ja sosiaalisia taitoja. Tunteiden säätelyllä tarkoitetaan tunnetilan käsittelyä sillä tavalla, että toimintakyky säilyisi mahdollisimman hyvänä ja mieli tasapainoisena. Jotta tämä saavutetaan, tulisi pyrkiä tarkastelemaan tilanteita monipuolisesti ja ymmärtämään niihin johtaneita tekijöitä ja osallisten näkökulmia. Tunnesäätelyn strategioita ovat muun muassa opittujen ongelmanratkaisutaitojen hyväksi käyttäminen, sosiaalisen tuen etsiminen muilta ihmisiltä, ajattelun uudelleen suuntaaminen, asioiden monipuolinen pohtiminen ja omiin kuvitelmiin vetäytyminen. Useimmat lapset oppivat näitä taitoja kymmeneen ikävuoteen mennessä. (Nurmi ym. 2021, s. 118–119.) Ihmiset, joilla ilmenee lapsuudessa ja nuoruudessa enemmän aggressiivista käytöstä kuin muilla, on suurempi riski erilaisiin haasteisiin elämässään. Vaikeudet voivat ilmetä rikollisuutena, liikennerikkomuksina, parisuhdeväkivaltana, masentuneisuutena tai koulutuksellisen ja ammatillisen etenemisen vaikeuksina. (Nurmi, ym., 2021, s. 117.)

2.3 Lapsen tunnesäätelyn tukeminen

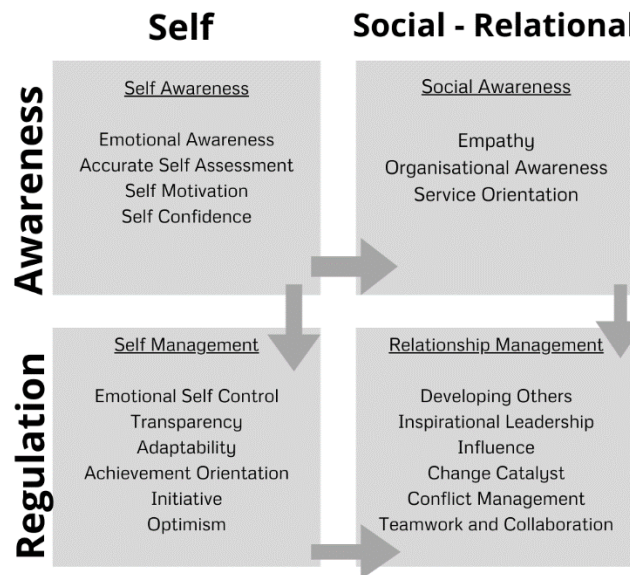
Tunnekasvatuksen peruspohjana toimii se, että lapselle opetetaan pienestä asti tunteiden ilmaisua ja tunnistamista (Lahtinen & Rantanen, 2019, s. 25). Lisäksi lapsi oppii myös käsitteitä ja sanoja, jotka toimivat apuna tunnetilojen

nimeämisessä. Tämä tarkoittaa siis sitä, että ensin lapsi oppii huomaamaan tunteen itsessä tai toisissa. Sitten se pitää ymmärtää ja antaa sille nimi, kuten suuttuminen, kiukku, pettymys, suru (Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2019). Tunteita säätelemällä voimme vaikuttaa tunteiden keston ja voimakkuuteen, mikä auttaa yksilön kyvyssä ratkaista erilaisia sosiaalisia ristiriitoja. (Seppänen, 2022, s. 60).

Turvallisessa ympäristössä tunnesäätely lisääntyy, taidot kehittyvät sekä lapsi pystyy säätelemään tunteitaan ilman ulkopuolelta tulevaa tukea. Tunteiden säätelytaito on jokaisen yksilön opittavissa oleva taito, mutta mahdollisia rajoitteita niiden oppimiselle saattaa aiheuttaa biologiset tai kasvatukselliset seikat. Lapset ottavat mallia aikuisten käytöksestä ja lapsi oppii tunnesäätelyä vanhemmiltaan. Silloin on tärkeää, että aikuisella on rakentavia suuttumuksen hallinnan malleja. Myös huono ja vahingollinen tapa siirtyä lapsille (Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2019). Tunnesäätelyn oppimista tukee se, että aikuinen sallii lapselle erilaisten tunteiden kokemuksen, lasta opetetaan sanoittamaan tunteitaan ja lapsen kanssa opetellaan rauhoittumaan silloin, kun tunteet kuohuvat (Mielenterveystalory, i.a.). Tätä taitoa voi harjoittaa kysymällä lapselta mistä suuttuit, mitä tunnet, mitä haluat ja miksi yhteistyössä toimiminen kannattaa. Tunnetaitojen ja tunnesäätelyn oppimisen tärkeydestä kertoo myös se, että se on osa nykyistä koulujen opetussuunnitelmaa. Sen tavoitteena on, että perusopetuksen aikana oppilaat oppivat hyvinvointia ja terveyttä edistäviä ja haittaavia tekijöitä sekä turvallisuuden merkitystä (Perusopetuksen opetussuunnitelma, 2014, s. 22). Näiden taitojen opetuksen perimmäisenä tarkoituksena on taata jokaiselle lapselle kyky tulla tietoisiksi omista tunteistaan sekä ymmärtää mahdollisuus niihin vaikuttamiseen. Tosin tämä tarvitsee pitkän aikavälin harjoittelua sekä toistoja. Rakentava suhtautuminen lapsen tai nuoren suuttumukseen auttaa häntä nyt ja tulevaisuudessa (Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2019).

Tunnetaitojen ja tunnesäätelyn harjoittaminen parantaa myös kehittyvän ihmisen tunneälykkyyttä. Wayne Payne (1985) esitteli käsitteen tunneälyn ensimmäistä kertaa väitöskirjassaan *A study of emotions: the development of emotional intelligence* (Sharma ym., 2014, s. 142). Tunneälyä ja sitä lisääviä tekijöitä on tarkasteltu ja tutkittu vuosikymmenten ajan. Yksi merkittävä malli on Golemanin,

Boyatzisin ja McKeenin (2002) luoma tunneälyn jäsentely, mitä on opettamisen yhteydessä eniten käytetty taustateoria. (Seppänen, 2022, s. 41). Alla olevaan kuvaan (Kuva 1.) on koottu tämän taustateorian neljä eri kompetenssia, mitkä koostuvat itsetuntemuksesta, itsehallinnasta, sosiaalisesta tietoisuudesta, sekä ihmissuhteiden hallinnasta. Nämä jakaantuvat edelleen tunneälytaitoihin.

Kuva 1. Golemanin, Boyatzisin ja McKeenin (2002) tunnejäsentelyn malli.

3 TRAUMAN VAIKUTUS TUNTEIDEN SÄÄTELYYN

3.1 Trauman vaikutus reaktiokykyyn

Voimakkaasti latautuneissa emotionaalisisissa ilmaisuissa ja tilanteissa ihmiset rooleistaan huolimatta ovat vaikeissa tilanteissa perimältään kehollisessa reagoinnissa samanlaisia; syke kohoaa, hengitys tihenee ja vatsanseutu kiristyy. (Kankkunen, 2020, s. 3.) Monet hyvinvoinnin haasteista ratkeavat, kun ihminen oppii ymmärtämään paremmin kehon ja mielen säätelyjärjestelmiä. Erityisesti autonomisen hermoston tunteminen ja hallitseminen auttaa ihmistä ymmärtämään

paremmin vireystilaa. (Markuksela, 2021, s. 8.) Auttamistyössä työskentelevänä on erityisen tärkeää tuntea omat tunteensa, tunnistaa omat tarpeensa ja näihin vaikuttavat tekijät. Jokainen kohtaa stressiä ja traumaattisia tapahtumia elämänsä aikana. Omasta historiasta, persoonallisuuden rakenteista sekä ihmisen voimavaroista riippuu, miten hän reagoi näihin tapahtumiin. (Blomqvist-Lyytikäinen, 2020, s. 1.)

Sosiaalialan sijaishuollon työssä, kun useimmat asiakkaat ovat traumatisoituneita, tilanteet tapahtuvat ja vaihtelevat nopeastikin, eikä omia kehon ja mielentiloja oikeastaan ehdi havainnoida (Kankkunen, 2020, s. 3). Tästä syystä tilanteita tulisi miettiä ja harjoitella jo ennakoivasti. Trauma aiheuttaa vaikeuksia kokea turvallisuuden tunnetta. Vaikka ihmisen nykyinen ympäristö olisi täysin turvallinen, traumatisoitunut voi kokea olonsa uhatuksi (Hipp, 2023).

Vireystila linkittyy ihmiseen hermoston avulla ja tämä taas vaikuttaa siihen, miten henkilö tuntee sisäisen olotilansa verrattuna ulkomaailman ärsykkeisiin. Esimerkiksi trauman seurauksena ihmisen hermoston eri osat eivät ole oppineet toimimaan yhteistyössä toistensa kanssa. Kankkunen viittasi teoksessaan Jari Sinkosen 2004 esiin tuomaan huomioon, että turvattoman ja laiminlyödyn lapsen voimat hupenevat oman sisäisen maailman ja mielen tasapainoiluun, eivätkä ne riitä ulkomaailman toimiin. Tällaisen lapsen sietoikkuna on kapea ja herkkä (Kankkunen, 2020, s. 32). Traumatisoituminen ei ole vain jotain, mitä on tapahtunut menneessä, vaan se vaikuttaa nykyhetkessä monin eri tavoin ja näkyy ihmisen arkipäivässä. Se voi näkyä syömiseen ja nukkumiseen liittyvinä ongelmina, tunteiden ja mielialan säätelämisen vaikeutena, päihteiden väärinkäyttönä, ahdistuksen ja paniikin tunteina, itsetuhoisina ajatuksia tai käyttäytymisenä, itseä koskevan havainnoin ja identiteetin ongelmina, ihmissuhdeongelmina ja seksuaalisuuden ongelmina. (Hipp, 2023.)

Turvallisuutta arvioiva hermosto toimii traumatisoituneella nopeammin kuin tietoinen ajattelu, jolloin reagointi erilaisiin tilanteisiin ei ole aina tarkoituksenmukaista. Menneet tunnekokemusten haasteet saattavat vaikuttaa lastensuojelutyössä niin lapsen kykyyn kohdata eteen tulevia tilanteita järkipäisesti, kuin myös

työntekijän kykyyn reagoida neutraalisti tai hänen taitoonsa näyttää tunteitaan ammattimaisesti (Disso Ry, 2018).

Ihmisen vireystilasta puhuttaessa ja siitä, että se on sietorajojen ulkopuolella, tarkoitetaan, että vireystaso on joko korkea tai matala. Ylivireystila on eräänlainen hätävalmiustila, joka on kehon ja mielen luontainen valmiustila äkillisiä uhkatilanteita varten (Blomqvist-Lyytikäinen, 2020, s. 18). Tämä tila ei mahdollista parasta reaktiota esimerkiksi työntekijältä tietyissä ammattimaisuutta vaativissa tilanteissa ja se ei myöskään edesauta rationaalista käytöstä lapselta tilanteissa, mihin sisältyy mahdollisia tunnereaktioita. Mikäli ihminen oppii tunnistamaan oman reagoitinsa kuormittavissa tilanteissa, pystyy hän säätelemään tilannetta niin, että hän kykenee palautumaan sietoalueelle ennen kuin reaktiosta tulee turhan voimakas ja se ehtii vaikuttaa toimintakykyyn (Blomqvist-Lyytikäinen, 2020, s. 21).

Neurofysiologi Stephen W. Porgesin kehittämä polyvagaaliteoria selkeyttää biologisia tekijöitä ihmisen sietoikkunan ja vireystilan takana. Porges on tutkinut autonomisen hermoston toimintaa jo 1960-luvulta lähtien (Leikola ym., 2016). Perinteisesti autonominen hermosto on jaettu sympaattiseen ja parasympaattiseen hermostoon (Sarvela & Pelkonen, 2020, s. 20). Autonomisen hermoston toimintaa säätelee havainto kunkin hetken turvallisuudesta. Tätä jatkuvaa mielen taustalla toimivaa turvallisuustutkaa kutsutaan neuroseptioksi. (Sarvela & Pelkonen, 2020, s. 23.) Neuroseption avulla huomioimme siis tiedostamattamme ympäristöämme ja siihen kuuluvia uhkatekijöitä sekä sitä, miten niihin tulisi reagoida. Kun lapsi saa turvallisen kasvu ympäristön ja riittävän hyvää vanhemmuutta tai muita turvallisia aikuissuhteita, lapsi kehittää tyypillisesti itselleen tasapainoisen autonomisen hermoston säätelyn. Tämän ansiosta hän kykenee säätelemään omia tunnetilojaan optimaalisesti tilanteen tarvitsemalla tavalla. Hänen hermostonsa säätelykyky kehittyi toisten ihmisten kautta, yhteissäätelynä. Mikäli ihmisen kasvuolosuhteet ovat turvattomat, puolustautumisen toimintajärjestelmän kehittymisen tarpeellisuus korostuu. Mikäli ihminen kärsii traumaattisesta stressistä, on hermosto jatkuvassa yliaktiivisuustilassa ja hermoston säätelykyky tyypillisesti häiriintyy ja vireystilaikkuna kaventuu. Tämä johtaa siihen, että aivot eivät osaa eritellä vaarallisia ja harmittomia tapahtumia, vaan varotoimenpiteitä vaativiksi

tilanteiksi voivat tallentua myös täysin neutraalit tekijät ja tilanteet. Tämä vaikeuttaa sitä, ettei tietoinen mieli aina tavoita sympaattisen hermoston aktivaation syytä. (Sarvela & Polkonen, 2020, s. 26–29.)

3.2 Sietoikkuna tunteiden käsittelyssä

Siegel (1999) on todennut, että sietoikkuna on yksinkertaisuudessaan hyvä käsite ja väline ymmärtää, mitä itsessä, omassa kehossa ja mielessä tapahtuu eri tilanteissa (Kankkunen, 2020, s. 7). Se on siis sitä, että ymmärretään mitä omassa kehossa tapahtuu.

Alla olevassa kuvassa (Kuva 2) on esitelty sietokyvyn rajoja sietoikkunan ylä- ja alakarmeina: ne toimivat rajoina tunnistaa, milloin oma sietokyky alkaa ylittyä (Kankkunen, 2020, s. 6). Kun ylitetään yläkarmi, puhutaan ylivireystilasta eli milloin ihminen kokee olevansa vaarassa. Monesti kuulee puhuttavan myös ”taistele tai pakene” -olotilasta. Keskiosa kaaviosta kertoo sietokyvyn ideaalisesta vireystilasta, eli tunteesta ”olen turvassa”. Ja taas alaspäin mentäessä saavutetaan alivireystila, jolloin ihminen saattaa usein lamaanantua tai jähmettyä.

Kuva 2. Vireystila ja sietoikkuna

Siegelin (1999) mukaan vireystila vaihtelee ihmisillä vuorokauden aikana, mutta pitkittyessään nämä keholliset reaktiot, kuten ylivirittyneen tilan sykkeen nousu, jännittyminen tai hengityksen tihentyminen vievät voimia. Tila voi muuttua krooniseksi yli- tai alivireystilaksi (Kankkunen, 2020, s. 14). Vireystilan muutokset heijastelevat hermoston kykyä arvioida vaistomaisesti onko tilanne turvallinen tai esimerkiksi uhkaava. Ihmisen on tärkeää oppia tunnistamaan sietoikkunan raaminensa, sekä omat fyysiset reaktiot erilaisiin tilanteisiin. Usein myös vireystilojen säätelypulmien kanssa kamppailevat kaipaavat ymmärrystä oireilleen (Kankkunen, 2020, s. 54). Johtopäätöksenä voi siis ajatella, että optimaaliseen vireystilaan pääsemiseen ei ole yksiselitteistä vastausta, vaan jokaisen tulee löytää itselleen toimiva keino. Aikuinen voi yhdessä lapsen kanssa etsiä ja kokeilla niitä. Harjoittelu voi auttaa omien kehollisten tunnereaktioiden, käyttäytymismallien ja ajatusten ymmärtämistä ja niiden kytkemistä toisiinsa.

4 VUOROVAIKUTUKSEN MERKITYS LASTENSUOJELUTYÖSSÄ

4.1 Myönteisen ja turvallisen vuorovaikutuksen erityispiirteitä lastensuojelussa

Hyvässä vuorovaikutuksessa lastensuojelun kentällä keskeistä on lapsesta ja lapsen tilanteesta välittäminen. Lapsen kohtaamisessa tulisi korostua arvostus, inhimillisyys ja empatia. (Malja ym., 2019, s. 15.) Työssä keskeistä on luoda suhteet, joiden pohjalle toimivaa yhteistyötä rakennetaan (Alin ym., 2024, s. 5). Myönteiseen vuorovaikutukseen kuuluu läsnäolo ja kuuntelu, lapsen rohkaiseminen ja kannustaminen, lapsen tukeminen ja myötätunnon osoittaminen, lapsen huomioiminen, ilahduttaminen ja myönteisestä lähtevä palautteen antaminen. (Suomen mielenterveys ry, 2024). Myönteisen ja turvallisen vuorovaikutuksen vaikutus lapseen on merkittävä. Vuorovaikutuksen kautta lapsi rakentaa minäkuvaansa. Itsetunnon rakentumisen kautta lapsi alkaa uskomaan itseensä ja omiin kykyihinsä, uskaltaa toimia ja kokeilla erilaisia asioita. Se kehittää lapsen empatiakykyä ja vaikuttaa lapsen kykyyn havainnoida ja osallistua

vuorovaikutustilanteissa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2024.) Lapset kokevat, että heidän osallisuutensa vahvistuu, kun heillä on mahdollisuus kertoa mielipiteensä itselleen tärkeissä asioissa sen sijaan, että sosiaalityöntekijä määrittelee keskustelun kohteena olevat asiat. Lasten mukaan ottaminen palveluiden tavoitteiden määrittelyyn vahvistaa myös palvelun toimivuutta. (Lehto-Lundén ym., 2024, s. 26–27).

Myös säännöt lisäävät lapsen turvallisuudentunnetta. Sääntöjen kautta lapsi oppii mikä on sopivaa tai asiatonta käytöstä sekä oppii kunnioittamaan muita ihmisiä. Hyvään vuorovaikutukseen sisältyy muiden kunnioittaminen. (Malja ym., 2019, s.15.) Rajojen asettaminen on tärkeää kasvatustyössä. Jos lapsi saa toteuttaa mielihalujaan ilman rajoja, voi itsetunto kehittyä epätodennäköiseksi. Lapsen on tärkeää kokea myös pettymyksiä sopivissa määrin, jotta kyky sietää kielteisiä tunteita kehittyisi. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2024.)

Myönteisen vuorovaikutuksen elementtien lisäksi lastensuojelun työntekijöiden on tärkeää osata ottaa huomioon toiminnassaan toimintaympäristön erityispiirteet kuten viranomaisrooliin liittyvä valta. Lasten on esimerkiksi tärkeää saada tuntee, että sosiaalityöntekijä kuuntelee ja arvostaa heidän näkemyksiään (Lehto-Lundén ym., 2024, s. 26). Esimerkiksi sijoituksen ja huostaanottoon liittyvien tilanteiden käsittelyssä tulee olla taitoa vaikeiden tilanteiden käsittelyyn mahdollisimman rakentavasti, avoimesti ja kiireettömästi unohtamatta yhteistyötä lapsen ja hänen verkostojensa kanssa. (Malja ym., 2019, s. 15).

4.2 Puheeksi ottaminen ja dialogisuus

Puheeksi ottaminen tarkoittaa ammattilaisen aloitteesta alkavaa keskustelunaloitusta, joka voi perustua heränneeseen huoleen tai olla osa yleistä terveyteen tai hyvinvointiin liittyvää arviointia. Puheeksi ottamisen tulisi olla systemaattista ja kuulua aina osana eri palvelukokonaisuuksiin ja – ketjuihin. Se tukee haasteiden ja ongelmien tunnistamista riittävän varhain sekä antaa työntekijälle ja asiakkaalle mahdollisuuden pysähtyä asiakkaan tilanteen äärelle ja pohtia asiakkaalle mahdollisesti sopivista tukimuodoista. Asioista kysymisellä ja keskustelemisellä

on myös ennaltaehkäisevä vaikutus, vaikka riski- tai ongelmakäyttäytymistä ei olisikaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, i.a.-a)

Dialogi tarkoittaa sitä, että sosiaalisessa tilanteessa yksilö kykenee kuuntelemaan sekä omia, että toisten ihmisten tunteita, sekä sanoittamaan niitä tarvittaessa myös ääneen. Dialogissa herätellään eri näkökulmia ja etsitään uusia vaihtoehtoja (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023-a). Tämä tarkoittaa pyrkimystä yhteisen ymmärryksen rakentamiseen siten, että omat puheenvuorot liittyvät toisten puheenvuoroihin ja että osallistujat ovat kiinnostuneista toistensa näkemyksistä ja kokemuksista ja haluavat oppia niistä (Mönkkönen, 2019, s. 16). Eli tietoa rakennetaan yhdessä. Tällöin saavutetaan se, että kumpikin osapuoli lisää ymmärrystä itsestään ja muista. Jotta tämän kaltainen oppiminen tapahtuisi, tulee vuoropuhelun kummankin osapuolen kyetä myös vuorokuunteluun ja antaa tilaa myös vastapuolen näkemyksille. Voidaan puhua myös vuorovaikutusosaamisesta. Vuorovaikutusosaaminen käsittää kaikki kommunikoinnin ja suhteiden luomisen taidot, kuten esimerkiksi äänenpainot, luottamuksen ja vastavuoroisuuden. Hyvä vuorovaikutus ei kuitenkaan aina tuota hyviä tuloksia, ellei mukaan lasketa osallistujien myönteisiä kokemuksia. (Mönkkönen, 2019, s. 7–11.)

Pyrkimyksenä on oppia ilmaisemaan myös kielteisiä tunteita loukkaamatta muita ihmisiä. Vuorovaikutuksen lähtökohtana on se, miten suhtaudumme toiseen tasavertaisena toimijana ja kuinka kohtaamme hänet kunnioittavasti yksilönä omine näkökulmineen (Mönkkönen, 2019, s. 7–11). Dialogisessa keskustelussa hyväksytään, että ihmisillä on asioista erilaisia näkemyksiä ja tilanteita pohditaan yhdessä (Eloranta ym., 2017, s. 84). Dialogisuuden peruseriaatteita on kuulluksi tuleminen, usko ihmiseen, toiveikkuuden kokemus, luottamuksen luominen, epävarmuuden sietäminen ja uteliaisuus toisen toiseudesta (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2023-b). Dialoginen vuorovaikutus ja kunnioittava keskusteluyhteys on edellytys myös opinnäytetyömme pelillisen työmenetelmän käytön onnistumiselle.

5 LASTENSUOJELUTYÖ SUOMESSA

5.1 Lastensuojelutyön tarkoitus

Lastensuojelulain (L 417/2007) tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, hyvinvointiin sekä erityiseen suojeluun. Tätä lastensuojelutyössä pyritään toteuttamaan. Lastensuojelun tulee tukea vanhempia, huoltajia sekä muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lasten kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestäen tarvittavat palvelut ja tukitoimet. Lapsen ja perheen ongelmia pyritään ehkäisemään sekä puuttumaan riittävän varhain jo havaittuihin ongelmiin.

Lastensuojelun tarpeen arvioinnissa ja toteutettaessa lastensuojelua tulee ajatella ensisijaisesti lapsen etua. Lastensuojelu voi olla lapsi- tai perhekohtaista lastensuojelua. Se toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma ja järjestämällä avohuollon tukitoimia. Myös lapsen kiireellisen sijoitus, huostaanotto ja näihin liittyvät sijaishuolto ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua (L 417/2007 3. §). Joskus lapsen turvallisen ja tasapainoisen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin lapsen hoidon ja huollon järjestämiseksi (L 417/2007 2. §, 4. §). Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. (L 417/2007 13. b §) Kunnat ja hyvinvointialueet voivat järjestää ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevä lastensuojelu toteutuu tuen ja erityisen tuen kautta, mitä annetaan muun muassa opetuksessa, nuorisotyössä tai lastenneuvolassa (L 417/2007 3. a §).

5.2 Lastensuojelulaitoksessa järjestettävä sijaishuolto

Lastensuojelulain (L 417/2007) mukaan lapselle tulee järjestää laitoshuoltoa, mikäli lapsen sijaishuoltoa ei kyetä järjestämään lapsen edun mukaisesti riittävin tukitoimin perhehoidossa tai muualla. Lastensuojelulaki määrittää, että

sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota lapsen tarpeisiin sekä huostaanoton perusteisiin unohtamatta läheisten ihmissuhteiden ylläpitämistä ja hoidon jatkuvuutta. Näiden lisäksi tulee huomioida kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta (L 417/2007 50. §). Lastensuojelulaitoksiin voidaan tulla sosiaalityöntekijän päätöksellä avohuollon tukitoimen sijoituksena, kiireellisellä sijoituksella tai huostaanoton päätöksellä. Lastensuojelulaitoksia ovat lastenkodit, koulukodit ja lastensuojelun vastaanottokodit. (Lastensuojelulaitokset, 2023).

Laitoksessa tulee olla riittävät ja asianmukaiset tilat sekä lapsella on oltava mahdollisuus rauhalliseen yksinoloon. Asuinyksikössä voi hoitaa enintään seitsemää lasta. Sijaishuoltoa järjestettäessä yhdessä lapselle ja vanhemmalle, huoltajalle tai muulle lapsen kasvatuksesta huolehtivalle, voidaan hoitaa useampaakin lasta. Lastensuojelulain mukaan henkilöstössä tulee olla riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöitä sekä muuta henkilöstöä. Hoito- ja kasvatustehtävissä olevan henkilötön määrässä sekä henkilöstörakenteessa on huomioitava toimintayksikön asiakaskunnan erityistarpeet. (L417/2007 57. §, 58. §, 59. §, 60. §)

5.3 Lastensuojelutyön toteuttaminen lastensuojelulaitoksessa

Lastensuojelutyön periaatteiden mukaan lapselle tulee turvata tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet. (L 417/2007 2. §.) Lastensuojeluyksiköissä pyritään luomaan turvallinen kasvuympäristö lapselle. Lapsen suhteita läheisiin tuetaan ja lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisarusiaan ja muita läheisiä henkilöitä ja pitää heihin yhteyttä, mikäli se ei vaaranna lapsen kasvua tai kehitystä merkittävästi. Tätä yhteydenpitoa pyritään edistämään. Lastensuojeluyksikössä lapselle nimetään omaohjaajat, joilla on päävastuu lapsen asioiden hoitamisessa ja tarkoitus on myös luoda lapselle turvallinen aikuissuhde. (Malja ym., 2019.)

Lastensuojelutyöhön kuuluu rajojen asettaminen ja positiivisen kasvatuksen kautta myös hellyyden ja ymmärryksen osoittaminen. Lastensuojelun periaatteisiin kuuluu, että lapsella on mahdollisuus saada ymmärrystä ja hellyyttä, sekä iän

ja kehitystason mukaista valvontaa ja huolenpitoa. Lapselle tulee turvata ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus. Lasta tuetaan opinnoissa ja mahdollistetaan harrastaminen lapsen oma tilanne ja hyvinvointinsa huomioiden. Varttuneempaa lasta tukisi tukea hakeutumaan omia vahvuuksia hyödyntävään koulutukseen. Lapsen varttuessa turvataan itsenäistymistä ja kasvamista vastuullisuuteen. Lapsen kanssa harjoitetaan itsenäistymistaitoja ja ohjaajat tukevat lasta asioiden hoitamisessa. Päivittäiseen arjen ohjaustyöhön kuuluu vastuullisuuden huomioiminen, ohjaaminen myönteisiin ja rakentaviin toimintatapoihin ja seurausten pohdintaan. Lapsella on oikeus osallisuuteen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan, minkä vuoksi pitää kiinnittää erityistä huomiota lapsen mielipiteen kuulemiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden häntä koskevassa lastensuojeluasiassa sekä esittää mielipiteensä ja toiveensa. Lisäksi lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta tulee huomioida. (L 417/2007 4. §, 5. §)

5.4 Omaohjaaja työskentely lastensuojelulaitoksessa

Lastensuojelulaitoksessa lapselle nimetään omaohjaajat, joilla on päävastuu lapsen asioiden hoitamisessa sekä tiiviin ja turvallisen aikuissuhteen luomisessa. Omaohjaajan tehtävä on toimia lapsen luottoaikuisena. Lastensuojelun laatusuositukset vuodelta 2019 sisältävät sijaishuollon laatuksiteerit, joissa on kuvattu tutkimustietoon perustuvia suosituksia laadukkaalle sijaishuollon järjestämiselle ja tuottamiselle sekä avattu lastensuojelun laitostyöntekijän ja omaohjaajatyön perusteita (Malja ym., 2019.)

Omaohjaajan tulee osallistua mahdollisuuksien mukaan sijaishuoltopaikan sopivuuden arviointiin. Lisäksi arviointia tehdessä tulee myös huomioida muiden lastensuojeluyksikössä sijoitettuna olevien lasten etu ja tarpeet sekä arvioida sijoitettavan lapsen edun ja tarpeiden toteutumisesta lapsiryhmässä. Arvioinnissa lapseen tutustuminen on välttämätöntä, jotta häntä voidaan auttaa (Jaakkola ym., 2024, s. 12–21). Omaohjaaja osallistuu myös sijoitetun lapsen perheen jälleenyhdistämistyöskentelyn arviointiin. Omaohjaaja valmistautuu lapsen tuloon ja toteuttaa yksikössä laadittua lapsen tutustumis- ja muuttovaiheen toimintaohjetta

suhteessa lapsen tarpeisiin ja tilanteeseen. Omaohjaaja luo lapsen tulotilanteesta mahdollisimman turvallisen. Hän tutustuu lapseen ja toimii tämän tukena tutustuessa sijaishuoltopaikkaan, sen toimintatapoihin ja muihin lapsiin. Lastensuojelun sijaishuollossa huomioidaan lapsen yksilöllisyys, tuetaan hänen persoonallisuuttaan ja tarpeitaan esimerkiksi sisustamalla yhdessä hänen kanssaan oma huone mieleiseksi (Malja ym., 2019, s. 62–63).

Omaohjaaja tukee lapsen turvallisuudentunnetta, vahvistaa lapsen uskoa kokemuksista kertomisen tärkeyteen, huolehtii lapsen koskemattomuuden ja yksityisyyden suojan toteutumisesta. Omaohjaaja toimii siten, että lapsella on turvalliset rajat. Omaohjaaja on tiiviisti yhteydessä lapsen sosiaalityöntekijään lasta koskevissa asioissa, sekä muuhun lapsen verkostoon. Omaohjaaja huolehtii lapsen perushoidosta ja huolenpidosta sekä varmistaa, että lapsi saa osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Suhde lapseen tulee perustua hänen ja hänen perheensä kunnioittamiseen, sekä tulee huomioida ja kunnioittaa lapsen kielellistä, uskonnollista ja kulttuurista taustaa. Se on olennaista, kun halutaan ymmärtää ja tukea lapsen kehitystä ja hyvinvointia (Jaakkola ym., 2024, s. 12–21). Omaohjaaja vahvistaa lapsen positiivista minäkuvaa, tukee lapsen toimijuutta, sosiaalisia taitoja sekä vahvistaa lapsen hyväksytyksi tulemisen tunnetta. Omaohjaaja myös tukee lapsen sukupuoli-identiteetin rakentumista. (Malja ym., 2019, s. 65).

Kasvatustyössä tuetaan lapsen kehitystä tukemalla ikätason mukaista vastuun ottamista, elämän taitojen opettelua ja ongelmanratkaisutaitoja. Lapsen kuntoutumista tuetaan muiden tahojen kanssa sekä identiteetin rakentumista. Omaohjaaja mahdollistaa lapsen osallistumisen yksikön arjen suunnitteluun ja päätöksentekoon, esimerkiksi selvittämällä lapsen mielipiteet ja toiveet. Omaohjaaja ottaa nämä toimissaan huomioon, perustelee lapselle tehdyt ratkaisut sekä antaa hänelle tietoa ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden. Lasta rohkaistaan ilmaisemaan itseään kahden kesken sekä ryhmätilanteissa. Omaohjaajan tulisi toimia niin, että lapselle välittyy kokemus siitä, että hänen toiveillaan ja mielipiteillään on merkitystä. Kommunikoinnissa on huomioitava lapsen mahdolliset erityistarpeet. Lapsen koulunkäyntiä, harrastuksia, kaverisuhteita ja muuta sosiaalista kanssakäymistä yksikön ulkopuolella tuetaan. Omaohjaaja rohkaisee lasta koulunkäyntiin liittyvien tavoitteiden asettamisessa ja tavoittelussa sekä tukee lapsen

pitkäjänteisyyttä koulunkäynnissä sekä harrastuksissa. Omaohjaaja keskustelee lapsen kanssa ihmissuhteiden merkityksestä ja auttaa lasta tunnistamaan ja arvioimaan niitä oman hyvinvointinsa kannalta (Malja ym., 2019, s. 65–67).

Omaohjaaja noudattaa asiakassuunnitelmaa sekä toteuttaa hoito- ja kasvatussuunnitelmaa, toimii sovitulla tavalla yhteistyössä vanhempien kanssa ja kertoo lapsen kuulumisia sekä sopii yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa lapsen perheen tapaamisista. Omaohjaaja huolehtii yhteydenpidosta sekä lapsen edun toteutumisesta. Omaohjaaja huolehtii asioiden raportoinnista ja käsittelee asiakastietoja asianmukaisesti. Omaohjaaja mahdollistaa lapsen osallistumisen raportointiin ja dokumentointiin lapsen ikätason mukaisesti. Ohjaajan on myös tärkeää huolehtia oman ammatillisen osaamisensa ylläpitämisestä ja kehittämisestä (Malja ym., 2019, s. 65–73).

Omaohjaajan tulisi myös kertoa lapselle minkälaisia toimivaltuuksia ja velvollisuuksia viranomaisella tai sijaishuoltopaikalla on. Omaohjaaja tuntee kasvatuksen ja rajoitustoimenpiteiden eron, sekä tuntee rajoitustoimenpiteiden yleiset edellytykset sekä rajoitustoimenpiteiden toteuttamisen edellytykset. Rajoitustoimenpiteitä toteutetaan vain tarvittaessa ja lain mukaisesti sekä omaohjaaja dokumentoi niiden toteutumista lain edellyttämällä tavalla. Omaohjaaja käy rajoitustoimenpiteet ja niiden perusteet lapsen kanssa läpi heti kun mahdollista (Malja ym., 2019, s. 70).

Omaohjaaja tukee lapsen siirtymistä seuraavaan elämänvaiheeseen, kuten opiskelujen alkaessa tai huostaanoton päättyessä. Omaohjaaja huolehtii, että lapsi tietää mahdollisuudestaan pitää yhteyttä sijaishuoltopaikkaan sijoituksen jälkeenkin tai auttaa korvaavien suhteiden tahojen löytämisessä. Lapsen itsenäistyessä omaohjaaja toteuttaa jälkihuoltosuunnitelmaa yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa (Malja ym., 2019, s. 67).

5.5 Rajoitustoimenpiteet sijaishuollossa

Rajoitustoimenpiteiden käyttö lastensuojelun sijaishuollossa on toisinaan perusteltua. Niiden käyttö on tarkoitettu tilanteita varten, joissa lapsen tai jonkun muun henkilön ruumiillinen koskemattomuus, terveys ja kehitys tai arvokas omaisuus on vaarassa. Jos näiden turvaaminen keskustelemalla tai asiasta sopimalla ole tilanteessa mahdollista, voi rajoitustoimenpiteen käyttö olla tarpeellista. Näitä voivat olla yhteydenpidon rajoittaminen, yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös, aineiden ja esineiden haltuunotto, henkilötarkastus, henkilökatsastus, omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen, eristäminen, erityinen huolenpito 12 vuotta täyttäneelle lapselle, erityisen huolenpidon järjestäminen sekä erityisen huolenpidon täytäntöönpano. (Rajoitustoimenpiteet, i.a.).

Lastensuojelulaissa (L 417/2007) on tarkasti säädetty rajoitustoimenpiteiden käyttämisestä. Lastensuojelulaissa on säädetty muun muassa rajoitustoimenpiteiden perusteista, kuka voi tehdä päätöksen, rajoituspäätösten kirjaamisesta, rajoitustoimenpiteen kestosta, lapsen mielipiteen ja näkemyksen selvittämisestä rajoituksen tarpeesta sekä oikeudesta ja keinoista valittaa päätöksestä. (L 417/2007 61. §-74. §)

6 NUORTEN ELÄMÄNHALLINTA, MIELENTERVEYS JA PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

6.1 Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Sitra on asiantuntija- ja projektiorganisaatio, jonka päätöksenteko on eduskunnan alaisena rahastona sidottu suomalaiseen parlamentarismiin. Riippumattoman rahaston tehtävä on luoda tulevaisuutta sekä edistää talouden määrällistä ja

laadullista kasvua (Sitra, i.a.). Rahaston rooli on pysynyt perustamisesta saakka aina samana. Sen tarkoituksena on luoda mahdollisuuksia Suomen uusiutumiseen. Rahaston tehtävät ja tarkoitus on myös määritelty lakiin. Rahaston tavoitteena on edistää Suomen vakaata ja tasapainoista kehitystä, talouden määrällistä ja laadullista kasvua. Tavoitteena on parantaa myös kansainvälistä kilpailukykyä ja yhteistyötä toimimalla erityisesti sellaisten hankkeiden toteuttamiseksi, jotka vaikuttavat kansantalouden voimavarojen käyttöä tehostavasti tai tutkimuksen ja koulutuksen tasoa kohottavasti, tai jotka selvittävät tulevaisuuden kehitysvaihtoehtoja (L 717/1990 2. §). Tämä siis tarkoittaa sitä, että Sitran tehtävänä on ennakoita yhteiskunnan muutoksia, selvittää erilaisia kehitysvaihtoehtoja, tehdä kokeiluja sekä kehittää toimintamalleja niin, että uudistuminen onnistuu. Sitralla on käytössään monipuolinen työkalupakki ja laajat verkostot muutostarpeiden tunnistamiseen ja muutosten toteuttamiseen. (Sitra, i.a.).

Tämän opinnäytetyön tilannekuvauskorttien kehittämisessä on käytetty hyväksi Sitran tuottamaa juurisyyanalyysiä nuorten elämänhallinnasta ja mielenterveydestä. Juurisyyanalyysillä pyritään tunnistamaan tekijöitä, jotka vaikuttavat ongelman syntyyn ja niiden tunnistamisella pyritään ehkäisemään ongelmien uusiutuminen. Juurisyytä voi olla useita. Vain juurisyihin puuttumalla voidaan kestäväällä tavalla parantaa analyysissä mainittuja haasteita. Juurisyyanalyysi pureutuu kaikkien, myös ei-sijoitettujen lasten haasteisiin, mutta korttien käytettävyyden vuoksi tässä työssä on päädytty ottamaan kokonaisvaltaisempi kuva lasten tämänhetkistä ongelmakohdista.

6.2 Juurisyyanalyysi nuorten elämänhallinnasta ja mielenterveydestä

Suurin osa Suomessa asuvista lapsista ja nuorista voi hyvin, mutta elämänhallintaan ja mielenterveyteen liittyvät ongelmat ovat olleet selvässä kasvussa viime vuosina. Näihin sisältyy myös monia muita lapsiperheiden kokemia hyvinvointiin liittyviä ongelmia, ja ongelmat kasaantuvatkin usein samoille lapsiperheille. Yhteiskunnallinen eriarvoistuminen syntyy jo aikaisessa vaiheessa elämänpolkua (Hämäläinen, 2019). Juurianalyysissä analysoidaan näitä edellä mainittuja

ongelmia. Vain niihin puuttamalla voidaan kestäväällä tavalla parantaa nuorten elämänhallintaa ja vahvistaa heidän henkistä hyvinvointiaan.

Lasten terve ja hyvä kehitys vaatii turvallisen kasvu ympäristön. Lisäksi lapsi tarvitsee kehitysvaiheisiinsa sopivia kehityshaasteita ja tukea, joiden avulla lasten osaaminen ja ymmärrys maailmasta kehittyy. (Hämäläinen, 2019.) Lapsen ymmärrys ja osaaminen lisääntyy erilaisten kokemusten kautta ja silloin, kun lapsi oppii uusia ratkaisuja erilaisiin tilanteisiin. Uudet haasteet ja ongelmat vievät lapsen ja nuoren epämukavuusalueelle, jossa vanhat ajattelu- ja toimintamallit eivät enää toimi ja tarvitaan uusia ratkaisuja. Tämä johtaa sopivissa olosuhteissa oppimiseen, jolla lapsi pääsee takaisin tilanteeseen, jossa elämä on taas hallinnassa. (Hämäläinen, 2019).

Juurisyysanalyysi nostaa esiin kuusi elämän eri osa-aluetta, mitkä vaikuttavat lasten mielenterveyden ja elämänhallinnan kasvaviin ongelmiin. Saman kaltaiset haasteet saattavat olla taustalla myös silloin, kun lapsi päätyy lastensuojelulain mukaiseen sijoitukseen. Analyysi perustuu pääosin valtioneuvoston 2019 tekemään julkaisuun, mikä pohtii kasvun, oppimisen ja osallisuuden edellytyksiä. Valtioneuvoston tekemä julkaisu on yhteenveto yli 200 tutkijan havainnoista (Hämäläinen, 2019). Julkaisun mukaan kouluikäisistä nuorista 11–13 prosenttia kärsii kohtalaisesta tai vaikeasta ahdistuneisuudesta ja myös koulu-uupuneiden määrä on suuri. Kahdeksannen ja yhdeksannen luokan sekä lukiolaistytöistä jo lähes viidennes on koulu-uupuneita. (Väljærvi, 2019, s. 76.) Tämä on vahvasti yhteydessä ahdistuneisuuteen ja voi myös pitkittyessään johtaa lapsella masennukseen. Noin joka viides suomalainen nuori kärsii erilaisista mielenterveysongelmista. (Väljærvi, 2019, s. 55.)

Tämän opinnäytetyön tilannekorttien kuudessa teemassa on käytetty hyödyksi yllä mainittua Sitran juurianalyysia ja tilannekuvauskortit on kehitetty analyysin kuuden listattuna olevan haasteen pohjalta. Näitä ovat lapsuuden ja perheen olosuhteisiin liittyvät haasteet, nykyajan arjen ennakoitavuuden vaihtelevuus ja pirstaloituneisuus, yksinäisyyteen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvät haasteet sekä kiusaaminen, opiskelupaineet ja elämän siirtymävaiheet. (Hämäläinen, 2019.) Juurisyysanalyysistä löytyvien haasteiden lisäksi tilannekuvauskortteihin on otettu

lisäksi kaksi muuta teemaa. Toinen kattaa tilanteita, joita saattavat kokea lastensuojelulaitoksiin sijoitetut lapset ja toinen tukemaan puheeksi ottamista tilanteissa, missä lapsi tai lapsen läheinen käyttää päihteitä.

6.3 Lasten elämän haasteet– teemaiset tilannekuvauskortit

Ensimmäisenä haasteena Sitran juurianalyysin mukaan on lapsuuden perheen olosuhteet. Sen mukaan vaikka suurin osa suomalaisista lapsista kasvaa turvallisessa ja rakastavassa kodissa, ei se kaikilla lapsilla ole näin. Vanhempien ongelmat heijastuvat heidän kykyynsä tarjota lapsille turvallista ja tasapainoista vanhemmuutta ja kasvuympäristöä (Hämäläinen, 2019). Useat nykyvanhemmat tuntevat riittämättömyyttä vanhemmuudessaan ja tarvitsisivat tukea jaksamiseen sekä arjen hallintaan. Mikäli perhe kokee talousongelmia, kasvattaa se lapsen riskiä syrjäytyä koulutuksesta ja työmarkkinoilta sekä toimeentulo-ongelmien ja mielenterveyden häiriöiden todennäköisyyttä. (Hämäläinen, 2019). Mahdolliset talousongelmat vaikuttavat myös lasten kehitykseen esimerkiksi harrastusmahdollisuuksien kautta.

Juurisyyanalyysissä nostetaan esiin myös arjen ennakoitavuus ja pirstaloituneisuus. Analyysissä todetaan, että maailmasta on tullut aiempaa kompleksisempi ja epävarmempi. Erilaisiin globaaleihin ongelmiin, kuten ilmaston muutokseen ei olla löydetty helppoja ratkaisuja. Uutisointi maailman tilanteesta saattaa ahdistaa useita lapsia ja erilaisten luottomahdollisuuksien, maksutapojen ja maksullisten digitaalisten palveluiden määrän kasvu on hämärtänyt ihmisten kuvaa omasta taloudellisesta tilanteestaan ja houkuttelee impulsiiviseen kuluttamiseen. On myös todettu, että alempien sosiaaliryhmien nuorilla digiympäristö ja sosiaalinen media aiheuttavat muita enemmän pahoinvointia sekä ongelmia identiteetin rakentamisessa. (Hämäläinen, 2019.)

Perheitä koettelee myös huoltajien työn ennakoimattomuus, mikä tuo haasteita arkielämään ja hämärtää huoltajien vapaa-ajan ja työn rajoja. Lasten yksinäisyys on lisääntynyt ja tilanteissa missä perheen koti sijaitsee haja-asutusalueella pitkien etäisyyksien ja huonojen liikenneyhteyksien päässä, voi lapsen sosiaaliset

yhteydet olla pääsiallisesti verkossa. Nykyään fyysisten kohtaamisten lisäksi mukaan on tullut myös kohtaamiset ja ihmissuhteiden mahdollisuus virtuaalimaailmassa. (Hämäläinen, 2019.) Tärkeää on kuitenkin muistaa, etteivät nämä virtuaaliset verkostot korvaa henkilökohtaisia ihmissuhteita ja vaikka nuorella olisi kontakteja verkkoympäristössä, voi hän kokea yksinäisyyttä elämässään. Huomion ansaitsee myös tieto, että yläkoulussa itsensä ulkopuoliseksi kokevien oppilaiden osuus on kaksinkertaistunut 2000-luvun aikana (Hämäläinen, 2019). Ulkopuolisuuden kokemusten lisäksi myös koulunkäynnin ongelmat, kuten koulu-uupumus ja luvattomat poissaolot ovat koulukiusaamisesta kärsivien sekä yksinäisten lasten keskuudessa huolestuttavan yleisiä. Kiusaaminen heikentää nuorten hyvinvointia, elämään tyytyväisyyttä ja elämänhallinnan tunnetta (Hämäläinen, 2019).

Nykyään myös jatko-opinnot ja opintopaikan saaminen saattaa aiheuttaa liiallista stressiä ja suorituspainetta yläkoulussa tai lukiossa, mikä taas kasvattaa riskiä koulu-uupumiselle. Tähän saattaa vaikuttaa esimerkiksi huoltajien luomat suorituspainet, mikäli he ovat itse pärjänneet aiemmin omissa opinnoissaan. Mitä enemmän vaatimuksia suhteessa resursseihinsa lapsi ja nuori kokee, sitä enemmän hän uupuu (Hämäläinen, 2019).

Viimeisenä Sitran juurianalyysi nostaa esille lapsen elämän eri siirtymävaiheet, jolloin he joutuvat kohtaamaan uusia haasteita muun muassa sosiaalisten suhteiden tai arjen hallinnassa. Tällaisia siirtymiä on koulutuspolun sisällä siirtymät alakoulusta yläasteelle, sieltä ammatilliseen tai lukiokoulutukseen sekä edelleen korkeakouluihin (Hämäläinen, 2019).

6.4 Päihteet sekä lastensuojelu- teemaiset tilannekortit

Työelämäyhteistyökumppanin toiveesta tilannekortteihin on otettu Sitran juurianalyysin lisäksi myös kaksi muuta osa-aluetta. Opinnäytetyön tilaaja toivoi erityisesti nostoa päihteiden käyttöön liittyvistä tilanteista sekä esimerkkejä tunteita herättävistä tilanteista, joita saattavat kohdata lastensuojeluyksikköön sijoitetut lapset.

Alkoholin käyttö näyttää vähentyneen nuorten keskuudessa. Nuorisobarometrin mukaan ”en halua käyttää mitään päihteitä” kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli 57 prosenttia, täysin samaa mieltä vielä 39 prosenttia (Kivijärvi, 2022, s. 84). Asiaa ei voida tarkastella silti yksiselitteisesti. On tiedossa, että sekä huumekeilut että huumeiden säännöllisempi käyttö ovat lisääntyneet jo pitkään aikuisväestössä ja alaikäisten osalta kannabiksen käytössä on havaittu pientä kasvua 2000-luvun aikana (Kivijärvi, 2022, s. 85). Saattaa vaikuttaa, että lasten ja nuorten päihdekeilut olisivat vähentymässä, mutta kouluterveyskyselyn mukaan perusopetuksen kahdeksas- ja yhdeksäs luokkalaisten ja toisen asteen ensimmäisen ja toisen luokan oppilaista laittomia huumeita oli kokeillut ainakin kerran vastanneista oppilaista 8–16,6 prosenttia (THL, 2023-c.) Nämä tilastot tukevat myös yhteistyökumppanin toivetta siitä, että päihdekeilujen puheeksi ottamisen tueksi tuli luoda tilannekuvauskortteja.

Opinnäytetyömme tilannekuvauskorteissa on otettu lastensuojelu omaksi osa-alueeksi. Työelämäyhteistyökumppani esitti tämän toiveen perustuen siihen, että rajoitustoimenpiteet nostavat esille paljon erilaisia tunteita ja tilanteita. Vaikka kortit sisältävät myös ainoastaan lastensuojeluyksikköön soveltuvan osa-alueen, säilyy korttipakka kuitenkin edelleen sovellettavana, koska korttipakasta voi poimia lapsen tilanteeseen tai haluttuun teemaan sopivimmat tilannekuvauskortit.

7 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tunnekasvatuksen haasteiden ja niiden tunnistamisen tärkeyden pohjalta kehittämistyönä syntyi puheeksi ottamisen työväline lastensuojelun omaohjaajatyöhön. Niiden avulla omaohjaaja voi tukea tunteiden kohtaamista myös haastavissa tilanteissa. Puheeksi ottamisen työvälineeksi luotiin pelillinen malli korttipakan muodossa.

Tarkoituksena on, että lastensuojelulaitoksen ammattilaiset pystyisivät työvälineen avulla käsittelemään omaohjaajatyössä erilaisia ristiriitatilanteita lasten kanssa ennakoivasti tai mahdollisen ristiriitatilanteen jälkeen välillisesti. Tällöin lapsen kokeman tuoreen tilanteen nostamat kielteiset tunteet, kuten häpeä ja syyllisyys eivät olisi yhtä vahvasti pinnalla. Tämä mahdollistaa rakentavamman keskustelun ja lisää lapsen vastaanottavaisuutta keskustelussa. Korttipakan avulla käsitellään omien tunteiden tunnistamisen, nimeämisen ja ymmärtämisen lisäksi toisten tunteiden tunnistamista. Lisäksi korttien avulla harjoitellaan konkreettisia tilanteita ja edistetään vaikeaksi koettujen tunteiden hallintaa. Kohderyhmänä ovat 13–17 – vuotiaat lapset. Tunteiden ja toiminnan yhteys on keskiössä siinä, minkä kaltaisiin negatiivisiin tilanteisiin nuoret saattavat ajautua tunteista johtuvan toiminnan vuoksi. Ristiriitojen tilannekuvaukset on kehitetty Sitran juurisyyanalyysiä hyväksi käyttäen sekä opinnäytetyön tilaajan toiveisiin vastaten.

Tavoitteena on luoda lastensuojeluyksikön arkeen ja omaohjaajatyöskentelyyn pilotoitava työväline ja sen avulla vahvistaa kasvatustyössä lasten tunnetaitojen kehittymistä, ohjaustaitoja ja itsetuntemusta. Työvälineen avulla vahvistetaan lastensuojeluyksikössä tehtävää laadukasta tunnekasvatustyötä. Tavoitteena on, että kortit jäisivät tulevaisuudessa lastensuojeluyksikön käyttöön. Ihannetilanteessa korttien käyttö laajenisi myös muiden lasten- ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten työvälineeksi.

8 TOTEUTTAMISYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖTAHOT

8.1 Työelämäyhteistyökumppani

Opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppanina toimi Satakunnassa sijaisteva yksityinen lastensuojelun sijaishuollon erityistason yksikkö 13–17-vuotiaille lapsille. Yksikössä on kaksi asumisyksikköä, joissa molemmissa on seitsemän asiakaspaikkaa. Uudehkot tilat sijaitsevat yksikerroksisessa omakotitalossa. Molempiin

asumisyksiköihin on omat sisäänkäyntinsä. Yksiköistä löytyy myös monitoimitila, jossa myös lapsen läheisverkoston on mahdollista yöpyä. Jokaisella lapsella on omat huoneensa, joiden sisustamiseen lapsi saa osallistua.

Yksikön moniammatillisessa työryhmässä on ammattilaisia sosiaali-, terveys-, ja kasvatusalalta. Lastensuojelulaitoksen yksiköissä tehdään kuntouttavaa työtä lasten kanssa, joilla on käytöshäiriöitä, asosiaalista käyttäytymistä tai he oireilevat muulla tavoin psyykkisesti. Opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppani on erityisen laitoshoidon tuottaja ja näin ollen henkilöstömitoitus on lastensuojelulain (L 417/2007) mukaista henkilöstömitoitusta korkeampi, 1.3 työntekijää lasta kohden. Yhteistyö varsinkin Satakunnan hyvinvointialueen psykiatrian tulosalueen kanssa on tiivistä.

Työelämäyhteistyökumppanin lastensuojelulaitoksessa lapsia tuetaan ja ohjataan tunnetaitojen kehittämisessä, mikä on osa kuntouttavaa työskentelyä. Näiden taitojen harjoittaminen sisältyy yksikön arkeen. Tunnetaidot ovat sidoksissa kaveritaitoihin, joten niiden harjoittelu ja tukeminen kulkevat vahvasti käsi kädessä.

8.2 Muut yhteistyökumppanit

Korttien lopullisen version ulkoasusta ja painatuksesta vastasi Framill. Framill on Porissa sijaitseva yritys, jonka osaamisalana on erilaiset verkkoprojektit, mainonta, sekä brändäys. (Framill, i.a). Ulkoasun suunnittelusta sovittiin yhdessä mainostoimiston kanssa. Mainostoimiston taiteellisen johtajan, Christian Vaarapuron kanssa suunniteltiin viimeistely versio korttipakan ulkoasusta. Tämän jälkeen korttipakka painatettiin. Vaarapuron vahvana osaamisalueenaan on kuvitus (Christian Vaarapuro, henkilökohtainen tiedonanto, 19.8.2023). Tämän takia viimeistellyn korttipakan ulkoasusta saatiin myös visuaalisesti kehittämistyöhön sopiva.

9 PELILLISEN PUHEEKSIOTON TYÖVÄLINEEN KEHITTÄMINEN JA PROSESSIN KUVAUS

9.1 Ideoinnin lähtökohdat

Opinnäytetyön prosessi lähti liikkeelle tarpeen tunnistamisesta. Lastensuojelu- ja kasvatustyön ammattilaisten kanssa keskustellessa keskityimme kolmeen kysymykseen, jotka olivat: Mitkä asiat koet haasteellisimmiksi tunnekasvatuksessa? Mihin asioihin tunnekasvatuksessa pitäisi keskittyä enemmän? Miten lasten tunnetaitoja voidaan parhaiten tukea?

Lastensuojelun kentällä lisähaasteita lasten tunnekasvatukseen tuovat muun muassa erilaiset traumataustat, lasten erityistarpeet sekä lastensuojelulaitosten vaihtuvat ohjaajat. Puutteet tunnetaitojen kehityksessä voivat kasvattaa haasteita monin kerroin suuremmiksi, kun tilanteet kärjistyvät herkästi lapsen impulssikontrollin ollessa heikompi. Lastensuojelutyössä erilaiset ristiriita- ja konfliktitilanteet ovat monesti arkipäivää. Tilanteita seuraa aina kasvatustalkut yhdessä lapsen kanssa, mutta ohjaajat toivoivat selkeämpää toimintamallia tilanteiden ennaltaehkäisyyn.

Tarpeen tunnistamisen jälkeen kartoitimme erilaisia lasten tunnetaitoja käsitteleviä pelillisiä menetelmiä. Sen on katsottu olevan luonteva ja mielenkiintoa herättävä tapa lähestyä aihealuetta lasten ja nuorten kanssa. Sovelsimme Benchmarking- menetelmää eli tutkimme jo olemassa olevia pelillisiä menetelmiä ja opinnäytetöitä. Benchmarking tarkoittaa oman toiminnan vertaamista muiden toimintaan, yleensä parempaan verraten. Benchmarkingin perusidea on toisilta oppiminen ja oman toiminnan kyseenalaistaminen. Siitä puhutaan myös esikuva-analyysina ja vertailuanalyysina. (Eloranta ym., 2017, s. 84). Suunnittelussa toteutimme myös tarveanalyysia. Tarveanalyysi on sidoksissa kaikkeen tiedon keräämiseen, kun kehittämishanketta suunnitellaan. (Eloranta ym., 2017, s. 91.) Etsimme laajasti kirjallisuutta sekä tutkimuksia lasten tunnetaitojen kehittymisestä sekä trauman vaikutuksesta tunteiden säätelyyn. Lisäksi etsimme ajantasaisia

tutkimuksia lasten ja nuorten elämän haasteista. Suunnitteluvaiheessa käytimme hyödyksi aiheesta löytyvää kirjallisuutta sekä jo aiemmin tutkittua tietoa.

Kehittämistyötä varten työvälisestä keskusteltiin myös opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppanin kanssa ja mietimme kehittämisen tarpeita. Keskustelussa työntekijät kertoivat, että kokevat haastavaksi lasten tunnetaitojen kehityksen tukemisen. Työelämäyhteistyökumppani koki tarvetta työväliselle, jolla tuettaisiin ristiriitatilanteiden puheeksi ottamista. Tämän jälkeen lähdettiin suunnittelemaan ja toteuttamaan kehittämistehtävän työvälintä keskusteluiden pohjalta. Kehittämistoiminnan tulee olla tarvelähtöistä ja tavoitteiden realistisia ja tarkoituksenmukaisia sekä tarkastella toteuttamisedellytyksiä. Tunnistetun kehittämistarpeen tulee olla myös tärkeä organisaation strategian kannalta. (Eloranta ym., 2017, s. 60.) Työelämäyhteistyökumppanin näkemyksen mukaan tässä työssä asetetut toiveet toteutuivat.

9.2 Tunnekorttien suunnittelu

Tähän kehittämistyöhön on valittu 34 erilaista tunnekorttia. Korttien tunteet on valikoitu niin, että perustunteita ei ole otettu mukaan. Perustunteiden pois jättämisen tarkoituksena on saada lapsi ajattelemaan ja pohtimaan syvemmin omaa tunneskaalaansa. Tunnekortit on valikoitu Opetushallituksen listauksesta, missä on listattuna 104 tunnetta aakkosjärjestyksessä (Opetushallitus, 2024). Tilannekuvauksia on tarkasteltu eri näkökulmista ja pohdittu erilaisten tunteiden sopivuutta niihin. Tilannekortit käsittelevät erilaisia ristiriitoja ja tästä syystä tunnekortteihin on valikoitunut pääasiallisesti negatiivisia tunteita. Kortteja suunniteltaessa on pohdittu, että vaikeampia tilanteita pohtiessa lapsi saattaisi jossakin tilanteissa valita niin sanotun helpon kortin, mikäli sellainen olisi saatavilla. Päättunteiden poistamisella pyrittiin tukemaan lapsen tarkempaa pohdintaa omista tunteistaan. Tästä syystä ei myöskään päädytty ottamaan tyhjää tunnekorttia, vaikka sen mahdollisuutta kehitettäessä pohdittiin.

9.3 Tuotekehittelyn käytännön toteutus

Korttien suunnittelussa on tehty jatkuvaa tiimityötä työelämäyhteistyökumppanin kanssa sopivien tilannekuvauksien ja tunteiden eri vaihtoehtoista. Työelämäyhteistyökumppanin kanssa on keskusteltu lasten elämässä usein esiintyvistä ristiriitatilanteista. Nämä keskustelut mukailivat vahvasti Sitran juurisyyanalyysin tuloksia lasten elämän haasteista. Lisäksi työntekijät kertoivat usein ristiriitatilanteiden liittyvän päihteiden käyttöön sekä lastensuojelutyössä viimesijaisesti käytettävien rajoitustoimenpiteiden aiheuttamiin negatiivisiin tunteisiin. Edellä mainittujen keskustelujen ja juurisyyanalyysin perusteella valikoitui kahdeksan eri teemaa, joiden pohjalta aloitettiin teemoihin sopivien tilannekuvauksien suunnittelu. Korttien suunnittelussa hyödynnettiin taustateoriaa ja pohdimme vaihtoehtojen toimivuutta. Kustannuksia tuli tässä vaiheessa kehittämisestä vähäisesti.

Prototyypin, eli mallityön kortit toimitettiin työelämäyhteistyökumppanille ja henkilökuntaa tiedotettiin asiasta. Henkilökunnalle painotettiin vapaaehtoisuutta, sekä sitä että työssä ei kerätä heidän tai lasten henkilötietoja. Prototyypin kortit sisälsivät myös ohjeen, jotta käyttö olisi helppoa aloittaa koska vain tilanteen sallissa. Paikalla oleville työntekijöille kerrottiin, että tarkoitus on käyttää prototyypin korttipakkaa nostaen eri tilannekuvauksia pöydälle ja lapset nostavat tunnekorteista tilanteeseen sopivia kortteja, jolloin ammattilaiset avaavat ja johdattelevat keskustelua. Ohjaajien oli näin tarkoitus auttaa lasta tunteiden tunnistamisessa. Tärkeää tilanteessa oli dialoginen keskustelu, eli pyrkiä saamaan avoin ja suora dialogi aiheesta sekä yhteinen ymmärrys. Henkilökuntaa ohjeistettiin tarkastelemaan kortteja ammattilaisen näkökulmasta ja arvioimaan niiden toimivuutta omaohjaajatyössä. Työntekijöille myös kerrottiin, että he saavat itse valita omaan omaohjattavaansa sopivat tilannekuvauskortit. Tarkoituksena ei ollut, että jokaisen nuoren kanssa käydään jokainen tilanne läpi.

Muistutimme työntekijöitä, että korttipakalla pyritään tunnetaitojen harjoittamiseen lastensuojeluyksikön lasten kanssa omaohjaajatyöskentelyssä. Tilannekuvauskorttien avulla voidaan myös keskustella erilaisissa ristiriitatilanteissa toimimista jo ennalta, mutta sitä voidaan käyttää myös purkautuneen tilanteen jälkeen. Korttipakasta voi valita samantyyppisen ristiriitatilannekuvauksen ja pohtia

osallisten tilanteeseen liittyviä mahdollisia tunteita, niihin reagointia sekä sitä, miten tilanne olisi voitu hoitaa paremmin.

Kuukauden kuluttua sen jälkeen, kun prototyyppi oli toimitettu työelämäyhteistyökumppanille, pyysimme korttipakkaa testanneita työntekijöitä vastaamaan lyhyeen kyselyyn (Liite 1). Tämän lisäksi työntekijöille, jotka eivät olleet vielä pakkaa käyttäneet, kerroimme että he voivat halutessaan antaa myös suullisesti palautetta ajatuksistaan pakkaa varten. Kyselyn tarkoituksena oli pyytää palautetta, kehitysehdotuksia ja arvioida korttipakan toimivuutta, ennen kuin korttipakka siirrettiin ulkoasusta ja lopullisesta painatuksesta vastanneelle paikalliselle Framill-nimiselle yritykselle.

Helmikuun 2024 alussa tuli ajankohtaiseksi kehittävä vertaiskäynti. Vertaiskäynnissä on kyse saman haasteen tai työalueen parissa työskentelevien kesken käytävä vierailu tai tutustumiskäynti. Käynnillä käsiteltiin meneillään olevaa kehittämistyötä. Kehittävän vertaiskäynnin tarkoitus on toimia yhteisen oppimisen ja kehittymisen välineenä. (Eloranta ym., 2017, s. 63.) Tapasimme työelämäyhteistyökumppanin esihenkilön ja keskustelimme palautekyselyn vastauksista ja ohjaajien tekemistä huomioista ja kehitysehdotuksista. Korttipakan testivaiheessa työelämäyhteistyökumppanimme yksikössä tapahtui henkilöstö- ja esihenkilömuutoksia sekä lisäksi asiakaspaikat eivät olleet täynnä. Tämä tarkoitti sitä, ettei jokaisella työntekijällä ollut testivaiheessa omaohjattavaa lasta. Nämä seikat vaikuttivat siihen, että otanta jäi suunniteltua pienemmäksi.

Tilannekuvauksia pidettiin toimivina ja monipuolisina. Kehittämisehdotuksena jokainen työntekijä toi ilmi tunnekorteista, että he toivoisivat pakkaan myös positiivisia tunteita, vaikka tilanteet ovatkin negatiivissävytteisiä. Työntekijät perustelivat asiaa sillä, että tämä auttaa myös hahmottamaan paremmin, mikäli lapsella on haasteita tunteiden tunnistamisessa. Osa korttipakkaa testanneista työntekijöistä oli jäänyt toivomaan myös tyhjää korttia, mihin lapsi voisi tarvittaessa kirjoittaa tunteensa, mikäli tunnekorteista ei sopivaa löydy. Muokkasimme tunnekortteja lisäämällä myönteisiä tunteita. Pohdimme pitkään tyhjän kortin lisäämistä pakkaan, mutta koska kehittämistyömme pääpaino on haastavien tunteiden tunnistamisessa, nimeämisessä sekä käsittelyssä, päätimme jättää tyhjän kortin

pois. Tarkoituksena on, että lapsi joutuisi pohtimaan omaa tunneskaalaansa syvemmin, eikä valitsisi itselle helppoa tunnetta. Päätöksellä mielestämme kehittämistyömme vastaa paremmin tarpeisiin ja pysyy tarkoituksenmukaisena.

Alustava kustannusarvio kolmesta valmiista pelistä oli 150–200 euroa ja lisäksi kuluja tuli tuntikorvauksen perusteella ulkoasun suunnittelijalle noin 65 euroa tunnilta. Yhteyshenkilömme arvioi, että korttipakan pelkistettyyn suunnitteluun kuului noin kolmesta neljään tuntia. Todelliset kustannukset olivat arvion mukaiset. Viimeistelyä mallikappaletta kohden suurimmat kustannukset tulivat sen painamisesta.

Palautteiden mukaan muokatut kortit lähetettiin työelämäyhteistyökumppanille tarkistettavaksi ja samalla on keskusteltu korttien ulkoasusta. Lopulliset versiot korteista saimme sähköisenä yhteistyökumppaniltamme Framililta maaliskuussa 2024. Lopullisista korteista saimme positiivista palautetta työelämäyhteistyökumppanilta. Erityisen hyvänä pidettiin tilannekorttien ajankohtaisia ja realistisia teemoja, jotka sopivat työntekijöiden mukaan kokonaisvaltaisesti käytettäväksi lastensuojelussa. Myös korttien ulkoasu ja selkeys sai kiitosta. Työntekijät pitivät siitä, että kortit on värikoodattu teemojen mukaan, jolloin teemojen erottelu on helpompaa. Korttien painatus tapahtui huhtikuussa 2024.

9.4 Toteutuksen arviointi

Arviointia teimme prosessin jokaisessa vaiheessa. Havaintojen, tapaamisten ja kyselyn pohjalta tarkastelimme, mikä toimi ja mitä voisi muokata paremmaksi. Opinnäytetyön toteutuksessa resursoimme aikaa suunnitteluun, tapaamisiin, testaukseen, arviointiin ja raportin laatimiseen.

Kehittämistyön ideointivaiheessa meidän oli tarkoitus lähteä työstämään työkalua, jonka käyttö tapahtuisi ryhmätilanteissa työntekijän vetämänä. Lisäksi alkuperäisessä suunnitelmassa tilannekuvaus- ja tunnekorttien lisäksi kolmantena pakkana oli myös toimintakortit. Kolmas pakka päädyttiin poistamaan lopullisesta versiosta sen laajuuden ja rajaavuuden takia. Mikäli pelissä olisi määriteltynä niin

sanottuja oikeita toimintamalleja, veisi se liikkumatilaa ammattilaiselta sopivien, yksilöllisten ratkaisujen löytämisessä yhdessä lapsen kanssa.

Ennen kuin toimitimme korttipakan työelämäyhteistyökumppanille, pidettiin pala- veri tilaajan toiveista sekä kehittämistyön aikataulusta. Tällöin keskustelimme myös ryhmätilanteen pitämisen vaikeudesta. Korttipakan testauksessa ryhmäti- lanteessa kehittäjien toimesta voisi haasteena olla esimerkiksi haastava lapsi- ryhmä ja lapsiryhmän keskinäinen ryhmädynamiikka, sekä kehittämistyön tekijöi- den ja lasten välisen luottamussuhteen puuttuminen. Lisäksi kehittämistyön te- kijöiden ja lasten mahdollinen kohtaaminen nosti monia kysymyksiä työskentelyn eettisyydestä. Tämän vuoksi ryhmätilanne saattaisi olla haastava tai epämukava lapsille eikä luotettavaa näyttöä korttien toimivuudesta saataisi. Tämän arvioinnin jälkeen päädyimme yhdessä työelämäyhteistyökumppanin kanssa suuntaamaan kehittämistyön lopullinen tuotos työvälineeksi ammattilaisille, joilla oli jo olemassa vahva luottamussuhde lapseen. Myös yksilötilanteessa tunteiden analysointi tur- vallisen aikuisen kanssa voi olla lapselle helpompaa. Näin saatiin arvio myös korttipakan toteutuksen toimivuudesta myös jatkossa, kun menetelmää veti opin- näytetyön ulkopuolinen ammattilainen annettujen ohjeiden mukaisesti. Tämä suunnan muutos oli oikea ratkaisu kehittämistyön käytettävyyden kannalta.

Työntekijöillä oli mahdollisuus toimittaa palaute yhdyshenkilön kautta nimettö- mästi, ettei nimellä allekirjoitettava kysely vaikuttaisi saatuun palautteeseen. Lä- hetimme lopulta palautekyselyt sähköpostin välityksellä suoraan työntekijöille, koska työntekijät eivät kokeneet tarpeelliseksi palautteen antamista nimettö- mänä. Työntekijöille annettiin myös mahdollisuus kertoa mielipiteensä pakasta suullisesti kehittämistyön tekijöille. Tällä pyrittiin siihen, ettei mahdolliset palaut- teet jäisi saamatta liian tiukasti määritellyn palautteenannon ohjeistuksen vuoksi.

Mahdollisia riskejä opinnäytetyössä olivat kustannuksiin liittyvät riskit, koska pro- sessin alussa ei ollut täydellistä kuvaa korttipakan suunnittelun ja painamisen kustannuksista mainostoimiston yhteistyön osalta. Prosessin edetessä kustan- nukset pysyivät alkuperäisen arvion mukaisina. Riskinä oli myös tuotoksen im- plementointi eli onnistuuko menetelmän käyttöönotto ja juurruttaminen työelä- mäyhteistyökumppanin yksikköön. Tähän vaikuttaa korttipakan ulkoasun ja

käyttämisen selkeys, korttien sisällön ja ristiriitatilannekuvausten teemojen samaistuttavuus yksikön lasten elämää koskevissa tilanteissa sekä ammattilaisten motivaatio ja innostus menetelmän käyttöön. Lisäksi riskeihin kuului ohjaustilanteissa lasten ohjaaminen ja motivointi omaohjaajien toimesta, jotta korttipakan avulla saatiin aikaiseksi rakentavaa keskustelua lapsen ja ohjaajan välillä.

10 TILANTEITA JA TUNTEITA – KORTTIPAKKA KESKUSTELUN AVAUKSEEN

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi sovellettavissa oleva, korttipakasta koostuva peli. (Liite 2, Liite 3) Erilaisia kortteja on kahta erilaista; tilanne- ja tunnekortit. Tilannekuvauskortteja korttipakassa on 48 kappaletta. Tämän lisäksi pakassa on 34 kappaletta tunnekortteja, jotka ilmaisevat erilaisia tunteita, kuten hermostunut, riittämätön ja helpottunut. Tilannekuvauskortit on värikoodattu kahdeksan eri teeman mukaan, mikä auttaa myös työntekijää valitsemaan kortit helpommin lapsen haasteiden perusteella. Korttipakan käyttö ei ole sidoksissa aikaan tai paikkaan. Tilannekuvauskortteja voi käsitellä lapsen ikä- ja kehitystason mukaan hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden. Korttipakka on suunniteltu puheeksi ottamisen tueksi, eikä siinä ole peleissä yleisesti löytyvää aloitus- tai lopetuskohtaa.

Kuva 3. Esimerkkejä korttien värimaailmasta. Jokaisella teemalla tilannekuvauskorteissa on oma värinsä.

<p>SOSIAALISET SUHTEET JA YKSINÄISYYS</p> <p>Sinulle tulee riita kahden parhaan kaverisi kanssa. Seuraavana päivänä kumpikaan heistä ei puhu sinulle koulussa tai huomioi sinua millään tavalla.</p>	<p>PERHEOLOSUHTEET</p> <p>Huoltajillasi on rahahuolia, eikä sinulla ole mahdollisuutta saada uusimpien trendien mukaisia vaatteita. Kuulet siitä ilkkumista koulussa.</p>
---	--

Kuva 4. Esimerkkikuva tilannekuvauskorteista. Teeman nimi lukee teeman värillä korttien tekstipuolella.

Kuva 5. Esimerkkikuva tunnekorttien väristä.

10.1 Korttipakan käyttö

Ensimmäiseksi tunnekortit levitetään esille niin, että kaikki tunnekortit ovat nähtävissä. Tämän jälkeen ohjaaja nostaa tilannekuvauskortin yksi kerrallaan. Tilannekuvauskortin lukemisen jälkeen lasta pyydetään nostamaan tunnekorteista tilannekuvaukseen sopivia tunteita: Mitä lapsi itse tuntisi tilanteessa? Mitä mahdolliset muut osalliset voisivat tuntea tilanteessa? Tunteita pohtiessa ohjaajan tarkoitus on johdatella keskustelua ja tukea lapsen tunteiden tunnistamista muistaen, että kaikki tunteet ovat sallittuja.

Tarkoitus on pohtia yhdessä lapsen kanssa, että miten tilanteeseen yhdistetty negatiivinen tunne voidaan käsitellä rakentavasti ja miten tilanteesta pääsisi eteenpäin. Pelin tarkoituksena ei ole käydä jokaista korttia jokaisen lapsen kanssa läpi. Ohjaaja voi poimia eri teemoista sopivimmat kortit, riippuen mitä asioita halutaan käsitellä. Korttipakan käyttöä voi soveltaa myös ryhmätilanteissa.

11 POHDINTA

11.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön taustateorian kirjoittamisessa on kunnioitettu alkuperäisten kirjoittajien sekä tutkijoiden tekemää työtä, asianmukaisilla viitteillä ja hyvä tieteellisen käytännön mukaisesti. Tilannekorttien tilannekuvaukset sekä valitut tunnekortit on kehitetty ja perusteltu tutkittuun tietoon perustuen. Olemme perehtyneet käsiteltävään aihealueeseen tutustuen kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Meillä opinnäytetyön tekijöillä on myös kokemusta lastensuojelutyöstä, jonka katsomme eduksi tämän kehittämistyön tekemiselle ja teoriatietomme syventämiselle.

Työelämäyhteistyökumppanin toiveesta kuvaamme yksikköä niin, ettei tunnistaminen ole mahdollista. Opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppanin kanssa on laadittu tarvittava sopimus, sekä on selvitetty toimeksiantajan tarve tutkimuslupalle. Täytimme tutkimuslupahakemuksen etukäteen valmiiksi, mutta emme tarvinnut sitä, koska tässä opinnäytetyössä ei käsitellä henkilötietoja. Havainnointi ja tutkimus ei kohdistu lapsiin, vaan omaohjaajiin ja tilaajakin esiintyy tässä työssä ainoastaan yksityisenä sijaishuollon palveluntuottajana. Tutkimusluvan hakemisen sijasta täytimme toimeksiantajan vaatiman sopimuksen Diakonia-ammattikorkeakoulun sopimusten lisäksi. Tiedotimme prosessin vaiheista ajoissa ja säännöllisesti sidosryhmiä.

Korttipakan testaukseen valikoitui opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppanin vapaaehtoiset työntekijät. Osallistujia tiedotettiin asianmukaisesti korttien sisällöstä, käyttöohjeesta ja annettiin esimerkkejä siitä, mihin suuntaan työntekijä voisi keskustelua viedä. Työntekijöille painotettiin sitä, että he voivat itse määritellä, mitkä aihealueet he käyvät oman ohjattavan lapsen kanssa läpi.

Keräsimme ammattilaisten kehittämissuhteita ja kokemuksia korttien käytöstä ja käytettävyydestä kyselylomakkeella sekä suullisesti. Keräämiämme tietoja käytimme ainoastaan kehittämistyömme tuotoksen valmisteluun ja viimeistellyn korttipakan muokkaamiseen. Luotettavuudella tarkoitetaan tulosten tarkkuutta ja

luotettavuutta voi heikentää monet asiat, kuten tässä työssä pieni testiasiakasmäärä. Vaikka työssä saataisiin hyviä tuloksia pakan käytöstä, ei tällaisella otannalla voida varmistaa vielä tuotteen toimivuutta.

11.2 Ammatillinen kehittyminen

Nautimme ajatuksesta, että saimme kehittää opinnäytetyönä jonkin konkreettisen apuvälineen tukemaan lasten tunnekasvatusta, mistä olisi hyötyä vielä opiskeluaikamme jälkeen. Toivomme, että se jäisi elämään ja kehittymään myös työelämässä. Lisäksi työ kehitti omaa teoriaosaamistamme tunnekasvatuksen takana.

Aluksi olimme suunnitelleet, että korttipakan käytön testaus tapahtuisi ryhmätilanteessa. Päädyimme kuitenkin ottamaan näkökulmaksi omaohjaajatyön ja sen tukemisen, koska emme uskoneet parin ryhmätilanteen antaman näytön korttipakan toimivuudesta olevan luotettava. Lisäksi tilanteeseen vaikuttavan paljolti lasten välinen ryhmädynamiikka sekä luottamussuhteen puuttuminen opinnäytetyön tekijöiden ja lasten välillä. Kahdenkeskiset keskustelut lapsen ja omaohjaajan välillä taas on erinomainen hetki käyttää korttipakkaa keskustelun avauksessa, kun omaohjaaja tuntee lapsen ja luottamussuhde on muodostunut. Pohdimme prosessissa myös sitä, että tilannekortteihin olisi tuotu positiivisempia tai neutraaleja tilanteita, mutta halusimme luoda kortit nimenomaisesti ristiriitatilanteita varten. Koimme, että tämän kaltainen työkalu on vielä luomatta. Koko prosessin ajan ajatuksenamme oli saavutettavuus. Tähän pyrittiin sillä, että kortit oli tarkoitus liittää opinnäytetyöhön juoksevana jakona, eli kortit olisi saanut tulostettua suoraan opinnäytetyöstä kaksipuolisena. Tämä aiheutti suuria ongelmia, eikä monesta yrityksestä huolimatta kortteja saatu lisättyä tällä tavoin suoraa opinnäytetyön liitteeksi. Lopulta saavutettavuus mahdollistui sillä, että kortit liitettiin erillisenä liitetiedostona Theseukseen, josta ne ovat jokaisen ammattilaisen tulostettavissa.

Riskinä oli myös oman kehittyvän ammattitaidon ja kokemuksen vajavaisuus, mitä tulee tämän kaltaisen prosessin hallintaan. Lisäksi opinnäytetyön edetessä tuli ennalta arvaamattomia haasteita, joita ei ole tullut riskien arvioinnissa

huomioitua. Tällainen oli esimerkiksi opinnäytetyön julkaisemisen aikataulun tiukkeneminen kesken prosessin.

Opinnäytetyön edetessä saimme syventää menetelmien käyttöä työssämme. Saimme varmasti parannettua myös tiedonhakutaitojamme, kirjoittamistaitoa, suunnittelua sekä aikataulutusta. Opinnäytetyöprosessi kesti noin vuoden, minkä aikana saimme kasvatettua merkittävästi omaa ammatillista osaamista tämänkaltaisen prosessin hallinnassa. Tässä opinnäytetyössä tulee esiin pyrkimys mahdollistaa työn jatkuva kehitys. Emme asettaneet työlle alkuun liian tiukkoja ääri- viivoja, vaan pyrimme muokkaamaan työtä paremmaksi koko opinnäytetyöprosessin ajan. Veteläistä (2019) lainaten, tarkoituksena oli olla sellaisen prosessin asiantuntija, jossa ohjattava oppii itse käsittelemään kokemuksiaan, käyttämään resurssejaan, ratkaisemaan ongelmiaan ja suuntaamaan oppimistaan ja ohjaajana tilanteessa tavoitteena on olla mukana oppimisprosessissa, ilman valmiita vastauksia (Veteläinen, 2019, s. 15).

11.3 Opinnäytetyön jatkokehittäminen

Tässä työssä on pyritty siihen, että kortteja voi käyttää jatkossa myös erilaisissa ympäristöissä, eikä se ole täysin sidottu lastensuojelun sijaishuollon käyttöön. Koska tilannekortit luotiin valtaosin Sitran juurianalyysin perusteella, mahdollistaa se sen, että kortteja voi jatkossa käyttää esimerkiksi opetushenkilökunta, oppilashuollon työntekijät, nuorisotyöntekijät tai muut vastaavat sopivan ikäluokan kanssa työskentelevät ammattilaiset. Tulevaisuudessa vastaavan korttipakan voisi kehittää myös nuoremmille lapsille, muuttaen tilannekuvauskortteja nuoremmille lapsille sopivammaksi. Tehdyssä pakassa on olemassa jo tilanteita, mitä voidaan testata myös nuorempien lasten kanssa. Jatkokehittämisen kannalta näemme tarpeelliseksi tutkimuksen työvälineen käytön vaikuttavuudesta. Implementoinnin varmistamiseksi olisi hyvä, jos korttipakan käytön sitoisi suunnitelmallisesti osaksi lastensuojelulaitoksen tunnekasvatustyötä.

LÄHTEET

- A 912/1992 Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista
9.10.1992/912. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920912>
- Alin, M., Kaittila, A., & Leinonen, L. (30.4.2024). Moniammatillisen yhteistyön muodot lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Teoksessa J. Kiili, A-M. Jaakola, M. Anis, T. Lamponen & E. Stenvall (toim.), *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö*. Gaudeamus.
- Blomqvist-Lyytikäinen, M. (2020). Auttajien ja kasvattajien oman traumatisoitumisen merkitys ihmisten kohtaamisessa. *Yhteinen kieli-Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen*. Basam books.
- Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela, E. (20.8.2019). *Sisu, tahto ja itsetunto – Portaat itkupotkuraivareista aggression hallintaan*. Minerva.
- Eloranta, S., Hautala, T., Kinos, S., & Salonen, K. (2017). *Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa*. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turun ammattikorkeakoulu. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>
- Framill. (i.a.). Saatavilla 18.8.2023. <https://framill.fi/>
- Goleman, D. (2014). *Aivot ja tunneäly. Uusimmat oivallukset*. Samsaraa tasapaino oppaat.
- Helminen, J. (toim.). (2016). *Työelämälähtöistä ammattikorkeakoulupedagogiikkaa rakentamassa*. (Diak Työelämä 3). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-263-9>
- Hämäläinen, T. (29.9.2019). *Juurisyyanalyysi: Nuorten elämänhallinta ja mielenterveys*. Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/juurisyyanalyysi-nuorten-elamanhallinta-ja-mielenterveys/>
- Jaakkola, A-M., Karttunen, T., & Svenlin, A-R. (30.4.2024) Sosiaalityöntekijöiden osaaminen ja lapsen kehitystieto tilannearvioinnissa. Teoksessa J. Kiili, A-M. Jaakola, M. Anis, T. Lamponen & E. Stenvall (toim.), *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö*. Gaudeamus.
- Jalovaara, E., (2005). *Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa*. Pilot-kustannus.

- Kampman, M., Solantausta, T., Anttila, N., Ojala, T. & Santalahti, P. (2015). *Yhteispeli koulussa - opas hyvinvoinnin ja vuorovaikutuksen vahvistamiseen*. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-586-8>
- Kankkunen, A. (2020). Kehon ja mielen vakauttamisen merkitys suhteessa. *Yhteinen kieli-Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen*. Basam books.
- Karjalainen, A. L. (2013). Kirjoittamalla lisää itseymmärrystä. *Mielenterveys* 52(3), 1–15.
- Karvinen, I. (2015). Tutkiva kehittäminen työelämäyhteistyönä – esimerkkinä terveysalan ylemmät tutkinnot. Teoksessa R. Gothoni, S. Hyväri, M. Kolkka, & P. Vuokila-Oikonen (toim.), *Osallisuutta, oppimista ja arviointia. Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 2015* (s. 207–222). (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B Raportteja 60). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-233>
- Kaski, M., Manninen, A., & Pihko, H. (toim.). (2012). *Kehitysvammaisuus* (5. uud. p.). Sanoma Pro.
- Kivijärvi, A. (toim.). (2022). Läpi Kriisien- Nuorisobarometri 2022. <https://tieto-anuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/nuorisobarometri-2022-web.pdf>
- L 417/2007. Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10P59>
- L 717/1990. Laki Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta 24.8.1990/717.
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19900717>
- Lahtinen, A. & Rantanen, J. (2019), *Tunnetaidot opetustyössä: Opas haastaviin tilanteisiin*. PS-kustannus.
- Lastensuojelulaitokset. (28.8.2023). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja* Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>
- Lehto-Lundén, T., Turtiainen, K., & Kannasoja, S. (30.4.2024). Lasten ja nuorten oikeuksien toteutuminen. Esimerkkeinä tukisuhdetoiminta ja maahan saapuneiden lasten palvelut. Teoksessa J. Kiili, A-M. Jaakola,

- M. Anis, T. Lamponen & E. Stenvall (toim.), *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö*. Gaudeamus.
- Leikola, A., Mäkelä, J., & Punkanen, M. (2016). Polyvagaalinen teoria ja emotionaalinen trauma. *Duodecim*, 132(1), 55–61. <https://www.duodecim-lehti.fi/duo12910#s2>
- Linner Matikka, J. & Hipp, T. (toim.). (2023). *Traumainformoitu työote*. PS-kustannus.
- Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P., & Eriksson, P. (31.10.2019). Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019:8. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (2.1.2024). *Lapsen itsetunnon tukeminen*. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-itsetunnon-tukeminen/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (4.3.2021). *Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus*. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/>
- Markuksela, H. (24.8.2021). *Suorituskyvyn salaisuus: Vireystilan säätelyn avulla huipputuloksiin*. Tammi.
- Mielenterveystalo ry. (i.a.). *Mitä tunnesäätely on?* Saatavilla 29.3.2024 <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/tunne-elaman-epavauden-omahoito-ohjelma/mita-tunnesaately>
- Myllyviita, K. (3.7.2019). *Tunne tunteesi*. Duodecim.
- Määttä, S., Koivula, M., Huttunen, K., Paananen, M., Närhi, V., Savolainen, H., & Laakso, M-L. (2017). *Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa*. [Tilannekartoitus 2017:17]. Opetushallitus. [lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa.pdf \(oph.fi\)](https://www.mll.fi/julkaisut/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf)
- Mönkkönen, K. (4.12.2019). *Moniammatillinen yhteistyö: vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla*. Gaudeamus.

- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2021). *Ihmisen psykologinen kehitys*. PS-kustannus.
- Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Saatavilla 22.8.2023 [perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.pdf \(oph.fi\)](https://www.oph.fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/104-tunnetta-aakkosjarjestyksessa)
- Opetushallitus. (2024). *Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarina kuvin ja sanoin* <https://www.oph.fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/104-tunnetta-aakkosjarjestyksessa>
- Pelkonen, A., & Sarvela, K. Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen. *Yhteinen kieli-Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen*. Basam books.
- Peltoniemi, M., Miikki, S., Martikainen, S., & Norlund, T. (15.2.2018). *Trauma- ja dissosiaatio-oireet. Suomen trauma- ja dissosiaatioyhdistys Disso ry.* <https://www.disso.fi/wp-content/uploads/2018/02/Trauma-ja-dissosiaatio-oireet.pdf>
- Rajoitustoimenpiteet. (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 6.2.2024. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lapsen-ohjaus-valvonta-ja-rajoittaminen/rajoitustoimenpiteet>
- Sarvela, K., & Pelkonen, A. (2020). ACE ja polyvagaaliteoria. *Yhteinen kieli-Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen* (s.26–29). Basam books.
- Seppänen, M. (2022). *Tunnetaidot voimavarana*. Opas sosiaali- ja terveysalalle. PS-kustannus.
- Sharma, D., Indiar, M. & Vaibhav, S. (2014). Emotional intelligence among employees of government and public sectors. *International Journal of Social Sciences*; (3) 2020. [pp124-142 ijssV3N3.pdf \(iises.net\)](https://www.ijss.net/p124-142_ijssV3N3.pdf)
- Sitra. (i.a.). *Perustietoa Sitrasta*. Saatavilla 28.1.2024 <https://www.sitra.fi/aiheet/kysymyksia-ja-vastauksia-sitran-toiminnasta/>
- Suomen mielenterveys ry. (27.8.2021). *Tunteet suuntaavat ajatuksia ja toimintaa*. <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/tunteet-ja-tunnetaidot/tunteet-suuntaavat-ajatuksia-ja-toimintaa/>
- Suomen mielenterveys ry. (8.2.2014). *Vuorovaikutustaitoja voi oppia*. <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/ihmissuhteet-ja-vuorovaikutus/vuorovaikutustaitoja-voi-oppia/>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (15.9.2023-c). *Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista (ind. 290)*. Sotkanet.fi. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/290>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (22.9.2023-a). *Dialogiset toimintatavat*. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/dialogiset-toimintavat>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-b). *Puheeksiotto ja mini-interventio*. Saatavilla 5.2.2023. <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeytyo/puheeksiotto-ja-mini-interventio>
- Väljærvi, J. (toim.). (2019). *Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille*. (Valtioneuvoston julkaisuja 2019:7). https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161440/VN_2019_7_Edellytykset_kasvuun_oppimiseen_ja_osallisuuteen_kaikille.pdf?sequence=4&isAllowed=y

LIITE 1. Tilanteita ja tunteita-kysely

1. Herättikö tilannekuvaukset rakentavaa keskustelua lapsen kanssa? Jos herätti, niin minkälaisia oivalluksia tai ajatuksia keskustelut nostivat?
2. Millä tavoin kortit tukevat mielestäsi omaohjaajatyötä? Näetkö kortit tulevaisuudessakin työvälineenäsi?
3. Mitä mieltä olit tunnekorteista? Oliko tunteita riittävästi vai jäitkö kaipaamaan niitä lisää? Jos jäit, niin mitä?
4. Helpottiko tilannekuvauskortit keskustelun aloittamista tietyistä aihealueista?
5. Käytiinkö keskustelussa läpi tilanteita myös muiden osallisten näkökulmasta?
6. Mitä mieltä olit korttien eri teemoista ja niiden osuvuudesta lasten ja nuorten haasteisiin?

Vapaa sana! Risut ja ruusut:

LIITE 2. Tilanteita ja tunteita – korttipakka keskustelun avaukseen. Tunne- ja ohjekortit

TILANTEITA- JA TUNTEITA – KORTTIPAKKA KESKUSTELUN AVAUKSEEN

Sisältö:

Tilanteita ja tunteita – korttipakka sisältää 34 tunnekorttia sekä 18 tilannekuvauskorttia, jotka jakautuvat kahdeksaan eri teemaan: perheolosuhteet, arjen ennakoitavuus ja järjestäytyneisyys, sosiaaliset suhteet ja yksinäisyys, opiskelupaikat, elämän siirtymävaiheet, kiusaaminen, lastensuojelu sekä päihteet. Kortissa on teemien mukaisia tilannekuvauskuksia.

Tilannekuvauskortit on värikoodattu seuraavasti:

Perheolosuhteet /
vaaleanpunainen
Arjen ennakoitavuus ja järjestäytyneisyys /
vaaleansininen
Sosiaaliset suhteet ja yksinäisyys /
laventeli
Opiskelupaikat /
vihreä
Elämän siirtymävaiheet /
keltainen
Kiusaaminen /
oranssi
Lastensuojelu /
tummansininen
Päihteet /
lilla

Käyttötilanne:

Ensimmäiseksi tunnekortit levitetään esille niin, että kaikki tunnekortit ovat nähtävissä. Tämän jälkeen ohjaaja nostaa tilannekuvauskortin yksi kerrallaan. Tilannekuvauskortin luelemisen jälkeen lasta pyydetään nostamaan tunnekortista tilannekuvaukseen sopivia tunteita. Mitä lapsi itse tuntee tilanteessa? Mitä mahdolliset muut osalliset voisivat tunkea tilanteessa?

Tunteita pohdittaessa ohjaajan tarkoitus on johdattaa keskustelua ja tukea lapsen tunteiden tunnistamista muisteten, että kaikki tunteet ovat sallittuja. Tarkoituksena on pohtia yhdessä lapsen kanssa, että miten tilanteeseen yhdistetty negatiivinen tunne voidaan kassella rakentavasti ja miten tilanteesta pääsisi eteenpäin.

Pelin tarkoituksena ei ole käyttää jokaisia kortteja jokaisen lapsen kanssa läpi. Ohjaaja voi poimia eri teemoista sopivimmat kortit, riippuen mitä asioita halutaan käsitellä. Korttipakan käyttöä voi soveltaa myös ryhmätilanteissa.

Sivuutettu

Alakuloinen

Epävarma

Epäileväinen

Arka

Tyytyväinen

Vastenmielinen

Riemukas

Raivostunut

Katkerä

Toiveikas	Uteliias	Musertunut	Kostonhaluinen
Turvaton	Ylpeä	Voimaton	Nolostunut

Loukkaantunut	Mustasukkainen	Huvittunut	Alistunut
Riittämätön	Empaattinen	Helpottunut	Avuton

Hermostunut	Katuva	Hätääntynyt	Kiihtynyt
Häpeävä	Haikea	Kateellinen	Kunnioittava

LIITE 3. Tilanteita ja tunteita – korttipakka keskustelun avaukseen. Tilannekuvauskorit.

PÄIHEET

Olet viikonloppuna kaupungilla ja tutuksi tulee tarjoamaan sinulle huumeita. Mukana oleva kaverisi innostuu asiasta.

PÄIHEET

Olet kavereiden kanssa juhlimassa. Iltaan on sisällytetty erilaisia päihteitä ja myös sinä olet käyttänyt niitä. Kaverisi sammuu sohvalle etkä saa häntä hereille.

PÄIHEET

Olet ollut satunnaisesti uuden kaverin seurassa ja kokeillut huumeita hänen tarjoamana. Nyt kaveri vaatii sinua maksamaan kaikki aiemmat annokset, eikä sinulla ole rahaa.

PÄIHEET

Olet käyttänyt runsaasti päihteitä, etkä ole aivan varma mitä ne edes olivat. Olosi alkaa olemaan todella huono niiden takia.

PÄIHEET

Huoltajasi/ lastensuojelulaitoksen ohjaajat ovat alkaneet epäilemään sinun käyttävän huumeita. He vaativat sinulta huumeseulaa. Tiedät testin olevan positiivinen.

PÄIHEET

Käytät säännöllisesti alkoholia illanvietoissa. Et itse koe käytössäsi ongelmaa, mutta saat jatkuvasti palautetta kännitoilailuistasi.

LASTENSUOJELU

Tuttu ja turvallinen omaohjaajasi vaihtuu uuteen.

LASTENSUOJELU

Koet lastensuojelulaitoksen säännöt liian tiukoiksi. Otit hatkat viikonloppuna ja seuraamuksena sait viikon liikkumisvapaudenrajoituksen.

LASTENSUOJELU

Sinulle tulee riitaa ohjaajien kanssa. Lopulta tilanne johtaa kiinnipitoon, koska heittelit suutuspäissäsi tavaroita ja käyttäydylt uhkaavasti muita ihmisiä kohtaan.

LASTENSUOJELU

Sosiaalityöntekijäsi kirjoittaa sinulle kuukauden yhteydenpidonrajoituksen pitkän hatkareissun jälkeen. Hän perustelee sitä sillä, että rajoituksella pyritään estämään uudet karkureissut ja rauhoittamaan tilanne lastensuojelulaitoksessa.

LASTENSUOJELU

Sinulla on ollut vaikeuksia hallita tunteitasi. Sosiaalityöntekijä on maininnut, että mikäli tilanne ei rauhoitu, lähdetään sinulle etsimään uutta sijaishuoltopaikkaa.

LASTENSUOJELU

Lastensuojelulaitoksessa on lapsia, jotka ovat usein hyvin rauhattomia. Heidän käytöksensä seurauksena syntyy usein tilanteita, joihin sisältyy huutamista, tavaroiden heittelyä, seinien potkimista ja kiinnipitoja.

TILANTEITA
& TUNTEITA

TILANTEITA
& TUNTEITA

TILANTEITA
& TUNTEITA

TILANTEITA
& TUNTEITA

TILANTEITA
& TUNTEITA

TILANTEITA
& TUNTEITA

KIUSAAMINEN

Luokkatoverisi haukkuu läheisiäsi. Pihalle mentäessä hän tulee vielä tönäisemään, jonka takia kaadut polvillesi.

KIUSAAMINEN

Olit tilanteessa mukana, missä tuttavaa kiusattiin ja kuvattiin väkivalta-videota someen. Et olisi halunnut olla mukana tilanteessa, mutta olet tunnistettavissa videolta. Video on levinnyt somessa ja kiusatun vanhemmat ovat tehneet asiasta rikosilmoituksen.

KIUSAAMINEN

Olet suhteen aikana lähettänyt arkaluonteisia kuvia seurustelukumppanillesi. Suhteen jälkeen kuulet, että kuvia on nähty somessa.

KIUSAAMINEN

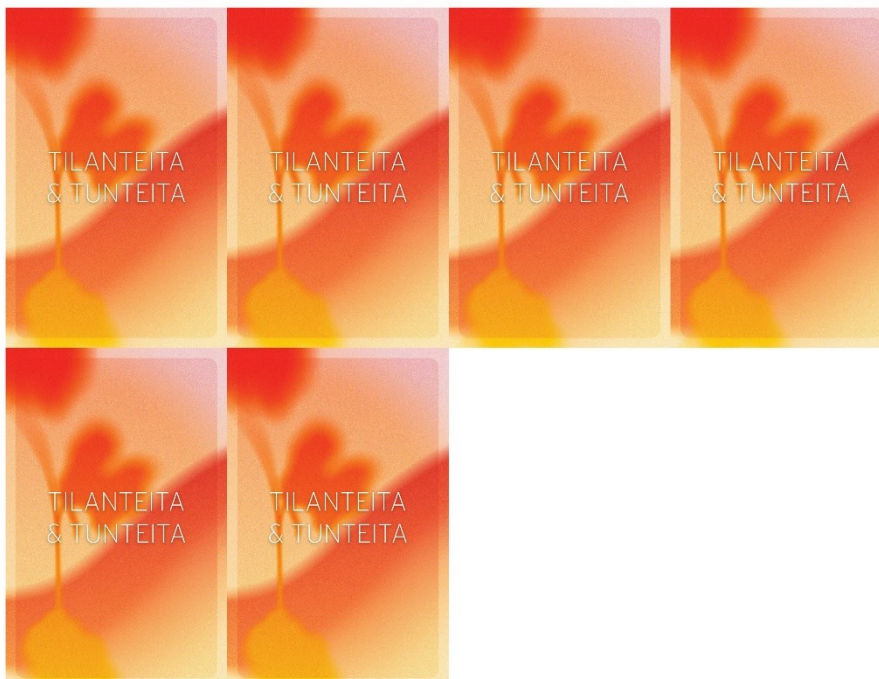
Koulussa inhottava porukka on kiusannut sinua. Koulusta lähtiesi huomaat saman porukan seuraavan sinua.

KIUSAAMINEN

Olet toistuvasti kiusannut toista nuorta luokallasi. Kuulet, että kiusaamasi nuori on ollut tilanteesta niin ahdistunut, että on masentunut ja itsetuhoinen.

KIUSAAMINEN

Ärsyttävä tyyppi koulussa on kiusannut sinua toistuvasti. Puolustaudut lyömällä häntä.

ELÄMÄN SIIRTYMÄVAIHEET

Täytät kahden viikon
päästä 18.

ELÄMÄN SIIRTYMÄVAIHEET

Olet odottanut
innoissasi peruskoulun
jälkeistä opiskelua,
mutta sitten saat
tiedon, että et päässyt
haluamaasi jatko-
opiskelupaikkaan.

ELÄMÄN SIIRTYMÄVAIHEET

Täysi-ikäistymisen
myötä sinulla on paljon
erilaisia luottomahdolli-
suuksia käytettävissäsi.
Kaverisi pyytää sinua
juhlimaan, mutta sinulla
ei olisi rahaa lähteä.
Hän ehdottaa sinun
ottavan pikavipin
rahoittaaksesi bileillan.

ELÄMÄN SIIRTYMÄVAIHEET

Olet hölmöillyt, minkä
vuoksi olet saanut
sakkoja. Sakot ovat
menossa ulosottoon.

ELÄMÄN SIIRTYMÄVAIHEET

Haet ensimmäistä
kesätyöpaikkaasi.
Saat kyseisen työpaikan,
mutta kuulet,
ettei palkka ole
läheskään niin paljon
kuin kuvittelit.

ELÄMÄN SIIRTYMÄVAIHEET

Keskeytät ammatti-
koulun, koska
opiskelemasi ala ei
kiinnosta sinua. Sinulla
ei ole toista
suunnitelmaa opintojen
osalta. Itse ajattelit vain
olla ja levätä ja tehdä
asioita fiiliksen mukaan.
Huoltajasi eivät ole
suostuvaisia tähän.

OPISKELUPAINEET

Vanhempasi ovat korkeasti koulutettuja ja olettavat sinun menevän lukioon peruskoulun jälkeen. He ovat aiemmin sanoneet, etteivät tule hyväksymään muita kouluvaihtoehtoja.

OPISKELUPAINEET

Olet koulussa kivan opettajan tunnilla. Yksi oppilas on äänessä koko ajan ja heittelee jatkuvasti ivallisia kommentteja opettajalle, keskeyttäen opettajan puhetta. Muut naureskelevat.

OPISKELUPAINEET

Et jaksa keskittyä tunnilla, vaan heittelet nasevia kommentteja opettajalle häiriköiden samalla opetusta. Muut oppilaat naureskelevat jutuillesi.

OPISKELUPAINEET

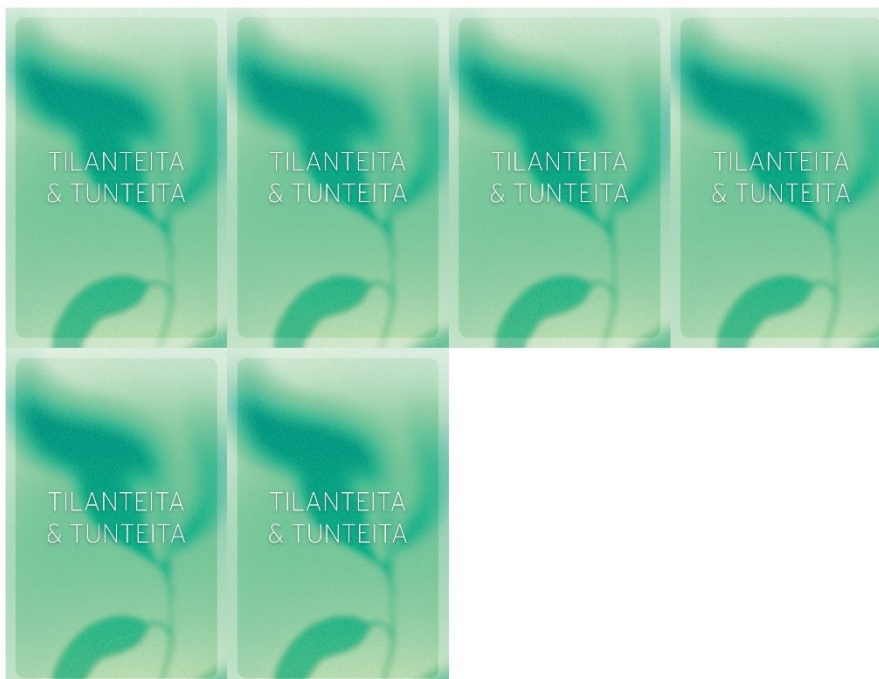
Kaveriporukassasi muutamat tyypit ovat alkaneet lintsamaan. Saat osaksesi haukkumista ja ivaamista, koska et haluaisi itse lintsata.

OPISKELUPAINEET

Sinulla on alkanut olemaan vaikeuksia koulussa ja koet, että sinulle asetetaan liian korkeita vaatimuksia.

OPISKELUPAINEET

Kaikki kaverisi ja tuttusi menevät jatko-opiskelemaan eri kouluun kuin sinä. Tulevasta koulusta et tunne ketään.

SOSIAALISET SUHTEET
JA YKSINÄISYYT

Luokallesi tulee uusi oppilas toiselta paikkakunnalta. Välitunnilla hän vaikuttaa yksinäiseltä.

SOSIAALISET SUHTEET
JA YKSINÄISYYT

Sinulle tulee riita kahden parhaan kaverisi kanssa. Seuraavana päivänä kumpikaan heistä ei puhu sinulle koulussa tai huomioi sinua millään tavalla.

SOSIAALISET SUHTEET
JA YKSINÄISYYT

Sinulle on tullut raju riita kaverisi kanssa. Seuraavana päivänä ihminen, josta et juurikaan pidä, kuittaa sinulle asioista, joita vain kaverisi tietää.

SOSIAALISET SUHTEET
JA YKSINÄISYYT

Saat tietää että seurustelukumppanisi on säätänyt Snäpissä muiden kanssa.

SOSIAALISET SUHTEET
JA YKSINÄISYYT

Kaverisuhteissasi on ollut hankaluuksia tai suhteet eivät ole syventyneet ystäväydeksi. Vapaa-ajallasi tuntuu siltä, ettei ole ketään kehen ottaa yhteyttä tai viettää aikaa yhdessä.

SOSIAALISET SUHTEET
JA YKSINÄISYYT

Vietät suurimman osan vapaa-ajastasi netissä. Tärkeimmät ystäväsi ovat siellä. Aikuiset ovat tästä huolissaan, koska vietät vapaa-aikasi huoneessasi ilman virtuaalimaailman ulkopuolella olevia ihmisuhteita.

ARJEN ENNAKOITAVUUS
JA PIRSTALOITUNEISUUS

Postaat uuden kuvan someen ja saat siihen kolme tykkäystä. Huomaat että luokkakaverisi oli saanut juuri uuteen kuvaansa kymmeniä reagoineja ja kommentteja.

ARJEN ENNAKOITAVUUS
JA PIRSTALOITUNEISUUS

Somessa seuraat ikätovereita, joiden elämä näyttää koostuvan ulkomaanmatkoista, merkkituotteista ja juhlista. Oma elämä tuntuu muita seurattessa lattealta.

ARJEN ENNAKOITAVUUS
JA PIRSTALOITUNEISUUS

Tuhlaat viikko/kuukausirahasi samantien.
Rahattomana lainaillet kavereilta rahaa jatkuvasti, minkä vuoksi kaverit alkavat perimään velkoja takaisin aina viikko/kuukausirahapäivänä. Kierre jatkuu.

ARJEN ENNAKOITAVUUS
JA PIRSTALOITUNEISUUS

Luet uutisia ja uutisotsikot puhuvat karua kieltä nykytilanteesta. Otsikoissa välähtelevät niin ilmastonmuutos, sodat, kuin lisääntynyt väkivaltaisuus.

ARJEN ENNAKOITAVUUS
JA PIRSTALOITUNEISUUS

Hyvillä ystävilläsi ei ole enää jatko-opintojen myötä aikaa sinulle yhtä paljon kuin ennen. He ovat saaneet uusia kavereita, joiden kanssa viettävät enemmän aikaa.

ARJEN ENNAKOITAVUUS
JA PIRSTALOITUNEISUUS

Vanhempasi tekee paljon töitä. Mielestäsi hän on aina tietokoneella tai puhelimella. Yleisin vastaus keskustelun aloituksiisi on: "En nyt ehdi".

PERHEOLOSUHTEET

Huoltajasi pyytävät sinut keskustelemaan kanssasi ja kertovat eroavansa.

PERHEOLOSUHTEET

Huoltajillasi on rahahuolia, eikä sinulla ole mahdollisuutta saada uusimpien trendien mukaisia vaatteita. Kuulet siitä ilkkumista koulussa.

PERHEOLOSUHTEET

Huoltajasi on tehnyt lähiaikoina todella paljon töitä. Olet huomannut, että kodista on alkanut tullemaan sotkuisempi, koska huoltajasi ei jaksa pitää siisteydestä huolta.

PERHEOLOSUHTEET

Huoltajasi jää työttömäksi ja rahasta on tiukkaa. Sen vuoksi joudut lopettamaan rakkaan harrastuksesi.

PERHEOLOSUHTEET

Et ole noudattanut kotiintuloaikoja. Sen vuoksi joudut tulemaan kotiin kaksi tuntia aiemmin seuraavan kahden viikon ajan.

PERHEOLOSUHTEET

Huoltajasi on löytänyt uuden puolison, jonka kanssa tulee riittävästi ruutuaikaa. Uusi puoliso haluaa supistaa vapaasta käytöstäsi ruutuaikasi kolmeen tuntiin.

TILANTEITA
& TUNTEITA

TILANTEITA
& TUNTEITA

TILANTEITA
& TUNTEITA

TILANTEITA
& TUNTEITA

TILANTEITA
& TUNTEITA

TILANTEITA
& TUNTEITA